

Van: VNG (info@vng.nl)
Verstuurd: Tue, 15 Sep 2026 08:49:50 +0200
Aan: info@beesel.nl
Onderwerp: Lbr. 26/034 - Weerbaarheid en veerkracht: geactualiseerde handreiking en vervolgstappen

[Lees online](#) | [Gegevens wijzigen](#)

Lbr. 26/034 - Weerbaarheid en veerkracht: geactualiseerde handreiking en vervolgstappen

15 september 2026

Geachte leden van college en gemeenteraad,

Met deze ledenbrief bieden we u de geactualiseerde [handreiking Weerbaarheid en veerkracht op lokaal niveau 2.0](#). aan. De actualisatie voorziet in een brede behoefte aan concretisering en toelichting van de 41 maatregelen en bundelt goede voorbeelden uit de praktijk. Daarnaast informeert deze brief u over de bestuurlijke stand van zaken op het thema weerbaarheid langs de 6 pijlers van de handreiking.

Weerbaarheid staat onverminderd hoog op de bestuurlijke agenda. De lokale relevantie ligt niet alleen in de aard van een dreiging, maar vooral in de plaats waar de gevolgen landen. Langdurige uitval van stroom, telecom of digitale systemen raakt direct de gemeentelijke dienstverlening, de openbare orde, de zorgcontinuïteit en de ondersteuning van inwoners in een kwetsbare positie. Tegelijk neemt de gemeentelijke verantwoordelijkheid sneller toe dan de capaciteit, financiering en rolverdeling worden uitgewerkt. Zolang structurele middelen voor de volle breedte van de opgave uitblijven, groeit de spanning tussen bestuurlijke verantwoordelijkheid en uitvoerbaarheid.

Volledige brief

[Contact](#)

[Afmelden](#)

[Gegevens wijzigen](#)

vng.nl

Dit bericht is verzonden door de VNG.

[Lees onze proclamer.](#)

Aan de leden

Datum
15 september 2026

Ons kenmerk
[U202600409
Lbr 26/034]

Telefoon
070 373 83 93

Bijlage(n)
1. Landelijke en
Europese
ontwikkelingen
2. Inzet van de VNG
3. Planning

Onderwerp
Weerbaarheid en veerkracht:
geactualiseerde handreiking en vervolgstappen

Geachte leden van college en gemeenteraad,

Met deze ledenbrief bieden we u de geactualiseerde handreiking [Weerbaarheid en veerkracht op lokaal niveau 2.0](#) aan. De actualisatie voorziet in een brede behoefte aan concretisering en toelichting van de 41 maatregelen en bundelt goede voorbeelden uit de praktijk. Daarnaast informeert deze brief u over de bestuurlijke stand van zaken op het thema weerbaarheid langs de 6 pijlers van de handreiking.

Weerbaarheid staat onverminderd hoog op de bestuurlijke agenda. De lokale relevantie ligt niet alleen in de aard van een dreiging, maar vooral in de plaats waar de gevolgen landen. Langdurige uitval van stroom, telecom of digitale systemen raakt direct de gemeentelijke dienstverlening, de openbare orde, de zorgcontinuïteit en de ondersteuning van inwoners in een kwetsbare positie. Tegelijk neemt de gemeentelijke verantwoordelijkheid sneller toe dan de capaciteit, financiering en rolverdeling worden uitgewerkt. Zolang structurele middelen voor de volle breedte van de opgave uitblijven, groeit de spanning tussen bestuurlijke verantwoordelijkheid en uitvoerbaarheid.

Deze brief is geschreven voor de raden en colleges die na de gemeenteraadsverkiezingen van 18 maart 2026 zijn aangetreden. De VNG adviseert u om nog in 2026 met de handreiking de lokale uitgangspositie te bespreken, prioriteiten te bepalen en afspraken te maken over sturing, middelen en regionale samenwerking. Achtergrondinformatie over landelijke en Europese ontwikkelingen, de inzet van de VNG en de planning vindt u in de bijlagen.

Aanleiding: de geactualiseerde handreiking

De handreiking is sinds [onze eerste ledenbrief over weerbaarheid en veerkracht van augustus 2025](#) het referentiekader voor de lokale weerbaarheidsopgave. Veel gemeenten zijn ermee aan de slag gegaan. De actualisatie verwerkt hun inzichten en voorbeelden en die van veiligheidsregio's en andere samenwerkingspartners. De maatregelen zijn waar nodig scherper en concreter geformuleerd. Het handelingsperspectief en de verdeling van rollen en verantwoordelijkheden zijn verduidelijkt.

De 6 pijlers blijven het ordenend kader. De actualisatie legt extra nadruk op de continuïteit van kritieke processen, de verwevenheid van fysieke en digitale weerbaarheid en de positie van kwetsbare inwoners, locaties en voorzieningen. Ook afspraken met ketenpartners en de voorbereiding op verstoringen die langer dan 72 uur duren krijgen meer aandacht. Praktijkvoorbeelden, hulpmiddelen en verwijzingen zijn gebundeld op het nieuwe Weerbaarheidsplein, bereikbaar via de [themapagina Weerbare samenleving](#).

Bestuurlijke stand van zaken langs de 6 pijlers

1. Continuïteit van de eigen organisatie

De gemeentesecretaris vervult in deze pijler een sleutelrol. Hij of zij verbindt bestuur, bedrijfsvoering, beleid en uitvoerende diensten en kan daardoor de organisatiebrede voorbereiding coördineren. Daarom publiceert de VNG eind september 2026 een handreiking voor gemeentesecretarissen over de continuïteit van de eigen organisatie, met een toolbox per pijler. In het vierde kwartaal start het kennis- en leertraject weerbare samenleving voor gemeentesecretarissen, ontwikkeld met de Vereniging van Gemeentesecretarissen en [WeerbaarNL](#). De eerste fysieke trainingsdag is op 28 oktober 2026. Informatie over het programma en de aanmelding volgt via de [VNG Academie](#).

Continuïteit gaat breder dan wetgeving. Bij uitval van vitale voorzieningen, ICT of personeel moeten gemeenten hun kritieke processen zoveel mogelijk kunnen voortzetten. Dat geldt ook voor de democratische kern van het lokaal bestuur. Denk aan besluitvorming, raadsvergaderingen en verkiezingen. Continuïteit raakt daarnaast het werkgeverschap. Gemeentelijk personeel kan reservist of vrijwilliger zijn bij een hulpverleningsorganisatie. Een oproep kan dan kritieke functies en teams raken. De VNG adviseert gemeenten om ruimte te bieden aan deze maatschappelijke inzet en tegelijk, binnen de kaders van de AVG, in beeld te brengen welke functies en teams bij een oproep kwetsbaar worden. De Cao Gemeenten regelt sinds 1 januari 2026 het reservistenverlof. Daarnaast actualiseren we de 'Handreiking reservisten bij gemeenten'.

Sinds dit jaar geldt bovendien nieuwe wetgeving die eisen stelt aan de digitale continuïteit van de eigen organisatie en, voor aangewezen kritieke entiteiten, aan de fysieke weerbaarheid. Op 15 augustus 2026 zijn de Cyberbeveiligingswet (Cbw) en de Wet weerbaarheid kritieke entiteiten (Wwke) in werking getreden. De Cbw geldt voor gemeenten en verschillende gemeenschappelijke regelingen. De wet verplicht hen onder meer tot registratie bij het Nationaal Cyber Security Centrum (NCSC), een actuele cyberrisicoanalyse, passende maatregelen en melding van significante incidenten. Daarbij geldt binnen 24 uur een vroegtijdige waarschuwing en binnen 72 uur een vervolgmelding. Met de Baseline Informatiebeveiliging Overheid 2 (BIO2) geven gemeenten invulling aan de zorgplicht. Het college is eindverantwoordelijk voor de bestuurlijke sturing op cyberbeveiliging en de continuïteit van de dienstverlening. Voor collegeleden geldt een trainingsplicht. De Rijksinspectie Digitale Infrastructuur houdt risicogericht toezicht.

De Wwke kent een ander toepassingsmechanisme. Zij geldt voor een gemeente of gemeentelijke organisatie nadat het verantwoordelijke ministerie deze als kritieke entiteit heeft aangewezen. Na aanwijzing gelden afzonderlijke termijnen voor de risicobeoordeling, de zorgplicht en de meldplicht. Voor de verdere voorbereiding verwijzen we naar de [VNG-pagina over de Cbw en de Wwke](#).

2. Crisisorganisatie

Sinds begin 2026 loopt een [landelijke pilot](#) met lokale noodsteunpunten en regionale coördinatiepunten in bijna 70 gemeenten, verspreid over alle 25 veiligheidsregio's. Gemeenten en veiligheidsregio's voeren de pilots uit. Het NIPV ondersteunt het landelijke leer- en evaluatieproces, onder meer met kennisontwikkeling en een overkoepelende reflectie.

Informatievoorziening aan inwoners is de basisfunctie. Daarnaast wordt geoefend met 112-meldingen, het lokaal verbinden van vraag en aanbod en een signaleringsfunctie.

De pilots lopen tot eind 2026. Begin 2027 volgt op basis van de businesscase en de pilotresultaten een besluit over de uitrol en het ambitieniveau. In 2027 wordt op meer locaties ervaring met noodsteunpunten opgedaan. De structurele inrichting wordt naar verwachting vanaf 2028 geregeld. Daarmee is 2027 een overbruggingsjaar.

Voor gemeenten betekenen dit 2 dingen. Binnen de pilots richten gemeenten de noodsteunpunten in en de veiligheidsregio's de regionale coördinatiepunten. Er vindt nog geen landelijke publiekscommunicatie over noodsteunpunten plaats. Die volgt na de besluitvorming over de uitrol. JenV, de VNG en het Veiligheidsberaad maken uiterlijk 1 oktober 2026 afspraken over de verdeling van middelen voor 2027 en het ambitieniveau. Deze afspraken gelden uitsluitend voor de pilots en lopen niet vooruit op de structurele taakverdeling en financiering. De VNG adviseert colleges om via het algemeen bestuur van de veiligheidsregio te sturen op de lokale uitvoering en uitvoerbaarheid van de crisisorganisatie en de samenwerking tussen veiligheidsregio en gemeenten.

3. Vitale voorzieningen

Gemeenten zijn voor hun continuïteit afhankelijk van vitale ketens. Denk aan energie, telecom, drinkwater en afvalverwerking. Ook vervoer, publieke gezondheid, digitale systemen en externe leveranciers horen daarbij. Bij gelijktijdige uitval doen meerdere gemeenten en ketenpartners een beroep op dezelfde schaarse mensen, middelen en voorzieningen. Regionale afspraken bieden dan niet vanzelf voldoende zekerheid.

De VNG adviseert gemeenten om verantwoordelijkheden, afhankelijkheden en terugvalopties met vitale aanbieders en de veiligheidsregio te concretiseren, inclusief scenario's die langer dan 72 uur duren. We adviseren daarbij voor het beeld van de benodigde noodstroomcapaciteit aan te sluiten bij de veiligheidsregio.

Sinds kort betreft het rijk de VNG bij de landelijke gesprekken over schaarste. We informeren u over de voortgang via de reguliere kanalen.

Defensie en maatschappelijke weerbaarheid

Nederland investeert fors in het versterken van de militaire paraatheid. De [Defensienota 2026](#) benadrukt dat die inspanning alleen effectief is in een samenleving die zelf weerbaar is en nauw samenwerkt met civiele partners. De gemeentelijke rol werkt de nota nog niet concreet uit. Dit thema zal verder worden uitgewerkt aan de thematafel 'een parate krijgsmacht met civiele ondersteuning van de militaire taak', die zal vallen onder de nieuwe interbestuurlijke tafel weerbaarheid voor decentrale overheden.

Defensie maakt voor 'host nation support' rechtstreeks afspraken met een beperkt aantal gemeenten waar militaire terreinen of kritieke infrastructuur liggen. 'Host nation support' betreft de civiele en militaire ondersteuning die een gastland verleent aan buitenlandse militaire eenheden of internationale organisaties die zich tijdelijk op zijn grondgebied bevinden. Verplaatsingen van bondgenoten over Nederlands grondgebied kunnen gevolgen hebben voor lokale infrastructuur, ruimte, logistiek en zorg. Defensie en Justitie en Veiligheid werken ondertussen met het Veiligheidsberaad aan een roadmap civiel-militaire samenwerking. De VNG adviseert colleges zich via het algemeen bestuur van de veiligheidsregio te laten informeren over de stand van deze roadmap, het Landelijk Crisisplan Militaire Dreigingen en de mogelijke lokale en regionale gevolgen die hieruit voortvloeien.

4. Sociaal weefsel

Een sterk sociaal weefsel bepaalt in belangrijke mate of inwoners elkaar bij langdurige verstoringen kunnen bereiken en ondersteunen. Dit raakt niet alleen veiligheid, maar ook het sociaal domein, publieke gezondheid, welzijn en de bestaande infrastructuur in buurten en dorpen. Voor versterking van het sociale weefsel bestaat geen afzonderlijk wettelijk kader of geoormerkte budget. Juist daarom vraagt dit om bewuste bestuurlijke agendering en een integrale aanpak vanuit verschillende beleidsterreinen.

Maatschappelijke organisaties, inwonersinitiatieven en zorg- en welzijnspartners vormen de infrastructuur waarlangs mensen tijdens een verstoring worden bereikt. We adviseren afspraken over hun rol niet uit te stellen tot een crisis, maar nu al het gesprek te voeren met inwoners, maatschappelijke partners en ondernemers over wat er nodig is om buurten en gemeenschappen weerbaar te maken en te houden.

De VNG heeft met [Het maatschappelijk noodpakket](#) een eerste aanzet gedaan om het begrip sociaal-maatschappelijke weerbaarheid te duiden. Het narratief is bedoeld als inhoudelijk vertrekpunt voor het gesprek over wat nodig is om de samenleving weerbaarder te maken en welke rol gemeenten, inwoners en maatschappelijke partners daarin kunnen vervullen. Daarnaast hebben we een toolbox ontwikkeld waarin bestaande instrumenten, handreikingen en praktijkvoorbeelden gebundeld worden. Gemeenten kunnen deze instrumenten benutten voor de lokale aanpak en het gesprek met de samenleving. De toolbox is te vinden op het Weerbaarheidsplein en wordt aangevuld met nieuwe instrumenten.

5. Zelf- en samenredzaamheid van inwoners en organisaties

De landelijke campagne 'Denk vooruit' helpt inwoners en organisaties zich voor te bereiden op de eerste 72 uur van een noodsituatie. Op 13 april 2026 had 44% van de inwoners een noodpakket. Die 72 uur vormen geen herstelgarantie van de overheid. Naarmate een verstoring langer duurt, neemt de druk op gemeentelijke taken, professionele hulpverlening en informele netwerken toe.

Voor ondernemers loopt sinds mei 2026 een landelijke campagne voor bedrijfsweerbaarheid. Via het programma [Samen Weerbaar van het Vfonds](#) zijn bijdragen tot 5.000 euro beschikbaar voor kleinschalige lokale initiatieven. Dit programma ondersteunt zowel het sociale weefsel als de samenredzaamheid. De VNG adviseert gemeenten zulke initiatieven te verbinden met bestaande buurt-, zorg- en veiligheidsnetwerken, met bijzondere aandacht voor mensen die zichzelf in een crisissituatie niet of beperkt kunnen redden.

6. De samenleving als overkoepelend systeem

Het dreigingsbeeld is urgenter geworden. Het [Dreigingsbeeld Statelijke Actoren \(2025\)](#) beschrijft een toegenomen dreiging van sabotage van vitale infrastructuur. Voor het eerst sinds decennia is het reëel dat Nederland via NAVO-artikel 5 direct bij een gewapend conflict betrokken raakt, zo stelt het kabinet in de [brief over weerbaarheid tegen militaire en hybride dreigingen](#). Volgens de [KNMI'23-klimaatscenario's](#) nemen ook de risico's door hitte, droogte, natuurbranden en wateroverlast toe. De vertaling van deze dreigingen naar lokaal beleid heeft nog onvoldoende aandacht. Deze brief en de handreiking helpen u die vertaling te maken.

Weerbaarheid is niet alleen een veiligheidsdossier, maar een samenhangende opgave voor bestuur, organisatie, regio en samenleving. Dat is een bestuurlijke uitdaging. Beleid, wettelijke verplichtingen, ketenverantwoordelijkheden en middelen worden vanuit verschillende departementen en sectoren ontwikkeld. Gemeenten hebben dat te vertalen naar een integrale weerbaarheidsaanpak.

De VNG verwacht de komende jaren nog veel Europese en landelijke kaders en initiatieven en zal gemeenten bijstaan in het maken van die vertaling. Zo zijn er diverse landelijke crisisplannen in ontwikkeling, wordt de Distributiewet gewijzigd en starten er gesprekken over stedelijk en industrieel afvalwater. Bijlage 1 bevat een overzicht van de nu bekende landelijke en Europese ontwikkelingen. Tussentijdse wijzigingen, nieuwe ontwikkelingen en aanvullende trajecten publiceren we onder 'Actueel' op de [themapagina Weerbare samenleving](#).

Financiën

Nederland heeft zich in NAVO-verband gecommitteerd aan investeringen van 5% van het bruto binnenlands product in 2035. Daarvan is ten minste 3,5% bestemd voor defensie. Tot 1,5% kan worden toegerekend aan bredere veiligheidsinvesteringen, zoals kritieke infrastructuur en civiele paraatheid. Het coalitieakkoord van het huidige kabinet werkt de 3,5% voor Defensie uit, maar biedt nog geen concrete invulling van de bredere 1,5%. De VNG maakt zich er hard voor dat deze ruimte ook wordt benut voor de lokale en regionale weerbaarheid en onderbouwt daarbij de cruciale rol van gemeenten.

Vanaf 2027 is door het vorige kabinet structureel € 70 miljoen beschikbaar gesteld voor regionale en lokale weerbaarheid, grotendeels via de veiligheidsregio's uitgekeerd en onder meer bestemd voor noodsteunpunten en burgerhulpverlening. Deze middelen zijn geen budget dat gemeenten vrij kunnen inzetten voor de volle breedte van de 6 pijlers. Zij vormen evenmin compensatie voor de verplichtingen uit de Cbw en de Wwke. Het huidige kabinet heeft vooralsnog geen aanvullende structurele middelen voor lokale weerbaarheid beschikbaar gesteld. Zolang dat zo blijft, loopt de spanning tussen de groeiende opgave en de lokale uitvoeringskracht op.

De VNG heeft dit financiële knelpunt steeds geagendeerd in het Overhedenoverleg met de minister-president. We brengen voorstellen in om financiële ruimte te vinden op de rijksbegroting en werken aan een financieel onderbouwde claim voor de implementatie van de handreiking. Onze inzet rust op 2 overwegingen. Weerbaarheid begint lokaal en u moet uw bestuurlijke verantwoordelijkheid kunnen nemen. En de ervaring leert dat wanneer ketens verzuimen maatregelen te treffen, de lasten van een crisis bij de gemeente komen te liggen. Zodra de gesprekken tot nieuwe bestuurlijke afspraken leiden, informeren we u. Over de financiële gevolgen van de rijksbegroting voor gemeenten informeren we u via de reguliere ledenbrieven.

Wat vraagt dit van college en gemeenteraad?

De VNG adviseert college en gemeenteraad om nog in 2026 gezamenlijk 4 afspraken te maken:

- Breng met de 6 pijlers in beeld waar de gemeente staat. Neem daarin het fysieke, digitale en sociale domein, de bedrijfsvoering en de uitvoerende diensten mee en stel de uitvoerbaarheid centraal. Maak de wederzijdse afhankelijkheden met leveranciers, vitale aanbieders en regionale partners inzichtelijk.
- Bepaal welke risico's en gemeentelijke processen als eerste aandacht vragen, welk niveau van voorbereiding passend is en welke capaciteit en middelen daarvoor nodig zijn.
- Leg vast wat de gemeente zelf organiseert en wat regionaal of landelijk wordt belegd. Laat u via het algemeen bestuur van de veiligheidsregio informeren over bevolkingszorg, noodsteunpunten, aansluiting op landelijke crisisplannen en de verdeling van middelen.
- Leg vast wie bestuurlijk opdrachtgever is, hoe de gemeentesecretaris de organisatiebrede uitvoering coördineert en hoe college en gemeenteraad de voortgang volgen.

Een formele taakverdeling alleen is onvoldoende. Bepalend is of eigenaarschap, capaciteit, middelen, informatie en zeggenschap voor deze domeinoverstijgende opgave met elkaar in samenhang worden georganiseerd.

Vragen

Bij vragen over deze ledenbrief, de handreiking of de weerbaarheidsopgave kunt u contact opnemen met het team Weerbare samenleving via weerbaarheid@vng.nl. Actuele informatie vindt u op de [themapagina Weerbare samenleving](#).

Met vriendelijke groet,
Vereniging van Nederlandse Gemeenten

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized 'G' followed by a horizontal line.

dr. mr. L.K. Geluk
Algemeen directeur

Bijlage 1. Landelijke en Europese ontwikkelingen

De ontwikkelingen rond weerbaarheid volgen elkaar in hoog tempo op, vanuit onder meer JenV, Defensie, BZK, EZK, IenW en de Europese Unie. Soms is de gemeentelijke betekenis direct, soms worden rolverdeling, uitvoering en financiering nog uitgewerkt. Het overzicht geeft de stand van zaken bij verzending van deze brief.

Ontwikkeling	Gemeentelijke betekenis	Inzet VNG
Europese paraatheid. De Preparedness Union Strategy verbindt continuïteit van essentiële functies, voorbereiding van inwoners en civiel-militaire samenwerking. CER en NIS2 zijn nationaal omgezet via de Wwke en de Cbw.	Overkoepelend beleidskader. De directe wettelijke gevolgen staan in pijler 1.	De VNG volgt de uitwerking en vertaalt deze naar de gemeentelijke praktijk.
Crisisbeheersing en JenV-roadmap. Het Rijk actualiseert landelijke crisisplannen en verankert de nationale crisisstructuur wettelijk. JenV werkt met partners aan een roadmap voor maatschappelijke weerbaarheid en militaire paraatheid.	De plannen bepalen mede wat bij een crisis van gemeenten wordt verwacht. De regionale stand van zaken is te volgen via het algemeen bestuur van de veiligheidsregio.	Vroege betrokkenheid van gemeenten en toetsing van de lokale uitvoerbaarheid voordat plannen worden vastgesteld.
Defensie en Host Nation Support. Defensie vergroot de militaire paraatheid en werkt met een beperkt aantal gemeenten aan locaties, kritieke infrastructuur en logistieke ondersteuning van bondgenoten.	De bredere gemeentelijke rol is nog niet uitgewerkt. Lokale betekenis kan liggen bij ruimte, infrastructuur, zorg en logistiek.	De VNG verkent de gevolgen met de NCTV en Defensie.
Economisch staatsnoodrecht. EZK werkt aan modernisering van onder meer de Distributiewet en aan vernieuwing van het nooddistributiesysteem.	Mogelijke gemeentelijke taken, bevoegdheden en uitvoeringsgevolgen zijn nog in ontwikkeling.	De VNG volgt het traject en agendeert de uitvoerbaarheid voor gemeenten.
Weerbaarheid fysieke leefomgeving. Het OFL-Versnellingsnetwerk versterkt in 2026 vitale IenW-processen tegen militaire en hybride dreigingen. De focus ligt het komende half jaar op weerbare ketens bij verhoogde activiteit van Defensie en op stedelijk en industrieel afvalwater.	Relevant voor onder meer vervoer, drinkwater, afvalwater en afvalverwerking. Concrete gevolgen verschillen per thema en regio.	De VNG brengt het gemeentelijk perspectief in.

Ontwikkeling	Gemeentelijke betekenis	Inzet VNG
Interbestuurlijke samenwerking. Rijk, VNG, IPO en Unie van Waterschappen werken aan een samenwerkingsagenda. BZK bereidt een interbestuurlijke tafel weerbaarheid voor, die naar verwachting in het najaar van 2026 start.	De tafel richt zich op de brede weerbaarheidsopgave van alle decentrale overheden.	Stevigere regie vanuit het Rijk, duidelijke rollen, samenhang in de aanpak en structurele middelen voor gemeenten.

Bronnen: [Preparedness Union Strategy](#), [Defensienota 2026](#), [modernisering staatsnoodrecht](#) en het [OFL-Versnellingsnetwerk Weerbaarheid](#).

Bijlage 2. Wat doet de VNG?

Belangenbehartiging. Bij wetgeving, crisisplannen en financiering vraagt de VNG om vroege betrokkenheid van gemeenten, toetsing van de lokale uitvoerbaarheid, proportionaliteit en financiële dekking. Aan de bestuurlijke tafel weerbaarheid, in het Overhedenoverleg en straks aan de interbestuurlijke tafel vertegenwoordigen wij de gemeentelijke belangen en brengen wij de samenhang tussen de zes pijlers in.

Ondersteuning. De [Informatiebeveiligingsdienst \(IBD\)](#) ondersteunt gemeenten bij digitale veiligheid, bedrijfscontinuïteit en de implementatie van de Cbw, onder meer met de handreiking bedrijfscontinuïteitsbeheer. De jaarlijkse ENSIA-rapportage blijft het instrument waarmee gemeenten verantwoording afleggen over hun informatiebeveiliging.

De VNG biedt daarnaast de handreiking voor gemeentesecretarissen en de toolbox per pijler aan, verzorgt het kennis- en leertraject en verkent scenario's voor de continuïteit van democratische processen. Met de nieuwe VNG-commissies verkennen wij de behoefte aan collectieve inkoop, bijvoorbeeld van brandstof, noodaggregaten en alternatieve noodcommunicatie.

Kennisdeling en actualiteiten. Via het VNG-forum Weerbare Samenleving, maandelijkse inloopsessies, het Weerbaarheidsplein en de themapagina delen gemeenten kennis en praktijkervaring. Collega's kunnen zich aanmelden voor het forum en de inloopsessies via weerbaarheid@vng.nl.

Op de ALV en het Jaarcongres van 29 en 30 september 2026 is weerbaarheid een prominent thema en lanceren wij het Weerbaarheidsplein. Op 8 februari 2027 organiseert de VNG met vele partners de eerste Dag van de Maatschappelijke Weerbaarheid, in de regio Apeldoorn. Het hoofdthema is 15.000 weerbare buurten.

Handreiking weerbaarheid en veerkracht op lokaal niveau 2.0

Voor het lokaal bestuur,
beleidsadviseurs en
samenwerkingspartners

Versie 2026

Inhoud

1 Inleiding	3
Leeswijzer	4
2 Gemeentelijke maatregelen weerbaarheid en veerkracht op lokaal niveau	5
Randvoorwaarden	5
Belangrijke punten van aandacht	7
Maatregelen weerbaarheid en veerkracht op lokaal niveau	9
Enkele maatregelen uitgelicht	20
3 Good practices en toolkit	22
Platform WeerbaarNL	22
Bondgenoten	22
Toolbox Sociaal Weefsel	22
Voorbeelden uit de praktijk	23
Relevante literatuur	25
4 Geleerde lessen	26
Geleerde lessen uit Oekraïne	26
Geleerde lessen coronacrisis	26
Lessen uit studiereis naar Polen	26
5 Contact	28
6 Bijlage: definities en bestuurlijke opdracht VNG	29
Definities	29
Bestuurlijke opdracht VNG	30
Samenvatting wijzigingenoverzicht handreiking 2.0 (versie 2026)	31

1

Inleiding

Toenemende geopolitieke spanningen, hybride dreigingen, klimaatverandering en het grotere risico op langdurige stroomuitval vragen om het integraal versterken van zowel de maatschappelijke weerbaarheid als de veerkracht van de samenleving. Deze dreigingen brengen nieuwe opgaven met zich mee voor de manier waarop we als samenleving omgaan met thema's als maatschappelijke weerbaarheid en veerkracht, openbare orde en crisisbeheersing.

De gevolgen van een (langdurige) crisis worden uiteindelijk lokaal gevoeld, bij inwoners, bedrijven en instellingen en juist daarom spelen gemeenten een sleutelrol in het versterken van de maatschappelijke weerbaarheid en veerkracht.¹ Gemeenten hebben bovendien wettelijke taken tijdens crises, zoals op het gebied van bevolkingszorg waaronder crisiscommunicatie. Maar ook in de preventieve en nazorgfase spelen gemeenten een belangrijke rol.

Een weerbare en veerkrachtige samenleving kan immers zowel de risico's op verstoringen beperken als zich snel herstellen en aanpassen aan nieuwe omstandigheden. Met dit in gedachten heeft de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) deze handreiking opgesteld, in nauwe samenwerking met een aantal gemeenten en veiligheidsregio's. Een jaar nadat de handreiking in 2025 werd uitgebracht, presenteren wij de geactualiseerde versie. Hiermee geven we gevolg aan ons voornemen ervoor te zorgen dat deze handreiking gevoed wordt vanuit de praktijk. Deze actualisering is er vooral op gericht te laten zien hoe gemeenten invulling en uitvoering geven aan de maatregelen die genoemd staan in de handreiking: wat werkt er goed, welke waardevolle lessen zijn intussen geleerd, wat voor praktische hulpmiddelen en materialen zijn ontwikkeld? Bijvoorbeeld voor het betrekken van inwoners of lokale oefeningen.

De handreiking vloeit voort uit de bestuurlijke opdracht van de VNG ([zie bijlage](#)) en is in lijn met de ambitie van de Verenigingsstrategie, 'Een stap naar voren'. De handreiking biedt gemeenten en partners een praktische basis om lokaal aan de slag te gaan met het versterken van de maatschappelijke weerbaarheid en veerkracht. Veel van de genoemde maatregelen zijn niet nieuw, maar hebben in het licht van weerbaarheid en veerkracht een extra dimensie gekregen. Hierin telt juist dat taken die gemeenten in normale omstandigheden uitvoeren, en processen die zij faciliteren ook in crisissituaties doorgang kunnen vinden.

In deze geactualiseerde versie zijn bovendien nieuwe inzichten en aanvullingen verwerkt. Gemeenten verschillen in omvang, organisatiestructuur en beschikbare capaciteit. Daarom bestaat er geen uniforme wijze waarop de weerbaarheidsopgave kan worden georganiseerd. Vraagstukken zoals de beleidsmatige positionering van de opgave, de verbinding tussen verschillende domeinen en de invulling van regie en aanjagerschap vragen om keuzes die aansluiten bij de lokale context.

Ter inspiratie bevat de handreiking daarnaast diverse praktijkvoorbeelden, materialen en hulpmiddelen. Deze zijn gebundeld op de digitale landingspagina '[Weerbaarheidsplein](#)' op de VNG-website, onder het thema Weerbare Samenleving. Via de QR-code in hoofdstuk 5 krijgt u direct toegang tot deze omgeving.

De handreiking is een levend document: richtinggevend, modulair toepasbaar en aanpasbaar aan lokale omstandigheden. De beschreven maatregelen vormen een basisniveau dat gemeenten helpt hun voorbereiding en respons bij langdurige verstoringen op orde te brengen. Gemeenten vertalen deze

¹ Voor de betekenis van deze begrippen zie [bijlage](#).

basis naar hun eigen context en vullen waar nodig aan of prioriteren op basis van lokale behoeften. Uitgangspunt is dat elke gemeente, ongeacht omvang of ligging, toegang moet hebben tot concrete handvatten voor het versterken van de weerbaarheid en veerkracht. Dat geldt zowel intern, gericht op de eigen processen, als extern, richting de samenleving.

De handreiking is opgesteld tegen de achtergrond van (inter)nationale afspraken, zoals de NAVO-weerbaarheidsdoelstellingen, de paraatheidsstrategie van de Europese Unie² en nationale kabinetsbrieven over civiele weerbaarheid.³

Naast deze beleidsmatige kaders is sinds augustus 2026 de Cyberbeveiligingswet (Cbw) van kracht, de Nederlandse implementatie van de Europese NIS2-richtlijnen, en is ook de Wet weerbaarheid kritieke entiteiten (Wwke) in werking getreden. De Wwke implementeert de Europese CER-richtlijn. In tegenstelling tot de Cbw krijgen alleen gemeenten die door de minister worden aangewezen als kritieke entiteit directe verplichtingen opgelegd vanuit deze wet rond risicobeheer, continuïteit en fysieke weerbaarheid.⁴

Gemeenten vormen in de weerbaarheidsopgave een cruciale schakel: zij staan het dichtst bij de inwoner en zijn bij uitstek in staat om lokale netwerken, bewonersinitiatieven en publieke voorzieningen te mobiliseren in tijden van crisis. Tegelijkertijd zijn die gemeenschappen en inwoners zelf ook onderdeel van de versterking van een weerbare samenleving.

Leeswijzer

De handreiking is opgebouwd als een praktisch en modulair document dat gemeenten ondersteunt bij het versterken van maatschappelijke weerbaarheid en veerkracht. Na de inleiding volgt een overzicht van gemeentelijke maatregelen, geordend naar zes pijlers en de verschillende fasen van een crisis. Deze maatregelen vormen het hart van de handreiking en zijn voorzien van een prioritering en de betrokken partijen. Vervolgens worden in het hoofdstuk 'Good practices en toolkit' inspirerende voorbeelden en ondersteunende instrumenten gedeeld die gemeenten kunnen benutten in hun lokale aanpak. In het hoofdstuk over geleerde lessen worden inzichten gedeeld uit eerdere crises, zoals de oorlog in Oekraïne en de coronacrisis. Daarna volgt een overzicht van contactmogelijkheden voor gemeenten die met de handreiking aan de slag zijn en goede ideeën willen uitwisselen. In hoofdstuk 5 is een QR-code te vinden die leidt naar het nieuwe digitale Weerbaarheidsplein. Hier worden nog meer inspirerende voorbeelden uit de praktijk, tools en materialen gedeeld die van nut zijn in de uitvoering van de weerbaarheidsopgave. Deze voorbeelden en tools zijn tevens in de lijst van 41 maatregelen te vinden, toegankelijk via een directe link bij elke pijler en maatregel. Tot slot zijn in de bijlagen definities en de bestuurlijke opdracht van de VNG opgenomen, alsmede een wijzigingenoverzicht ten opzichte van de eerste versie van de handreiking (2025). De handreiking is bedoeld als levend document dat richting geeft, ruimte laat voor lokale invulling en uitnodigt tot samenwerking en doorontwikkeling.

² Paraatheidsstrategie van de EU, 26 maart 2025, Europese Commissie.

³ [Brief](#) van de minister aan de Tweede Kamer, 6 december 2024. [Brief](#) van de minister aan de Tweede Kamer, 11 juli 2025. [Brief](#) van de ministers JenV en Defensie aan de Tweede Kamer, 12 december 2025.

⁴ Zie: [Organisaties aangewezen onder de Wwke | Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid](#). Meer informatie over de implicaties van deze twee en andere nieuwe wetgeving die relevant is voor gemeenten in het kader van weerbaarheid wordt gedeeld in de Ledenbrief Weerbaarheid en veerkracht 2026 en in de Ledenbrief Inwerkingtreding van de Cbw en Wwke. Zie ook: [Cyberbeveiligingswet \(NIS2-richtlijn\) en Wet weerbaarheid kritieke entiteiten \(CER-richtlijn\): Nieuws en updates | VNG](#).

2

Gemeentelijke maatregelen weerbaarheid en veerkracht op lokaal niveau

De maatregelen die in dit hoofdstuk worden beschreven vormen de kern van deze handreiking. Ze geven gemeenten richting bij het versterken van de maatschappelijke weerbaarheid en veerkracht, met aandacht voor alle fasen van een crisis: van voorbereiding tot herstel. De lijst met maatregelen is opgesteld op basis van het [vijf-pijlermodel van prof. dr. Michel Dückers](#), te weten: crisisorganisatie, vitale voorzieningen, sociaal weefsel, zelfredzaamheid inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties en samenleving als overkoepelend systeem. Wij hebben daar nog een zesde, centrale pijler aan toegevoegd: continuïteit van de eigen organisatie. De maatregelen zijn thematisch geclusterd per pijler en geordend conform de fasering van een crisis: de koude fase (voorbereiding), de warme fase <72 uur, de warme fase >72 uur en de nafase (herstel). Het uitgangspunt is dat weerbaarheid en veerkracht een collegebrede opgave is. Per pijler wordt daarom de bevoegdheidsverdeling tussen het college van burgemeester en wethouders benoemd. Per maatregel is de eerstverantwoordelijke partij benoemd, alsmede de relevante organisaties die een ondersteunende of faciliterende rol vervullen. De nummering van de maatregelen is tot stand gekomen op basis van prioritering, mede ingegeven door de gezamenlijke input en duiding vanuit verschillende veiligheidsregio's en gemeenten. De maatregelen staan per pijler op volgorde van prioriteit, waarbij geldt dat de eerste twee genoemde maatregelen als meest cruciaal worden beschouwd.

Randvoorwaarden

Deze handreiking biedt gemeenten concrete handvatten om aan de slag te gaan met de lokale weerbaarheidsaanpak. Om uitvoering te geven aan deze maatregelen, is het van belang dat er aan een aantal randvoorwaarden wordt voldaan.

Maatschappelijke weerbaarheid en veerkracht

Naar het model van Dückers, NIPV

De weerbaarheidsopgave vergt een maatschappijbrede aanpak. Het is dan ook van belang dat gemeenten maatschappelijke organisaties, inwoners, ondernemers en andere relevante partijen betrekken bij hun aanpak. Weerbaarheid en veerkracht zijn immers niet alleen veiligheidsvraagstukken, maar vergen betrokkenheid van alle domeinen in de samenleving. Deze [‘whole-of-society’-benadering](#) vraagt van gemeenten dat zij afspraken maken met medeoverheden, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties, inwoners en het bedrijfsleven over welke rol door eenieder wordt vervuld. Dit geldt voor de warme fase van een ramp of crisis, maar juist ook voor de koude fase: een vertrouwde en gestroomlijnde samenwerking in de koude fase legt tenslotte een goede basis voor samenwerking ten tijde van rampen en crises. Hierbij is het van belang dat deze samenwerking gelijkwaardig is, en dat iedere partij zich bewust is van de rol en verantwoordelijkheid die zij vervult ten opzichte van de andere partijen.

Naast nauwe samenwerking met verschillende maatschappelijke partijen op lokaal niveau, verdient de samenwerking tussen veiligheidsregio's en gemeenten speciale aandacht. Om de weerbaarheid en veerkracht op lokaal niveau te versterken, dienen gemeenten en veiligheidsregio's duidelijke en concrete afspraken met elkaar te maken over de verantwoordelijkheden, rollen en taken die zij gezamenlijk vervullen. Zij staan immers samen aan de lat in de lokale en regionale weerbaarheidsopgave. Bij elke maatregel staat benoemd welke partij eindverantwoordelijk is, en welke partij een ondersteunende rol vervult. Bij het merendeel van de maatregelen geldt echter dat de rolverdeling tussen gemeente en veiligheidsregio afhankelijk is van lokale afspraken die onderling tussen de beide partijen worden gemaakt. Het is van belang dat er voldoende ruimte wordt gelaten voor lokaal maatwerk; gemeenten en veiligheidsregio's weten immers zelf het beste welke rolverdeling het meest logisch is voor de lokale context.

Financiën

Op dit moment zijn nog geen directe en structurele middelen beschikbaar gesteld aan individuele gemeenten voor het versterken van maatschappelijke weerbaarheid. In de Voorjaarsnota is vanaf 2027 structureel € 70 miljoen beschikbaar gesteld voor maatschappelijke weerbaarheid. Deze middelen worden ingezet op het ontwikkelen van noodsteunpunten en

burgerhulpverlening, het versterken van veiligheidsregio's, het lanceren van een landelijke publiekscampagne en evaluatie en onderzoek. Het geld wordt verdeeld via de veiligheidsregio's, waarbij het uitgangspunt is dat besteding plaatsvindt op basis van gezamenlijke besluitvorming met de betrokken gemeenten (zie ook 'Rol en positie gemeenteraad'). Dit betekent dat gemeenten via de bestaande begrotings- en verantwoordingsstructuren van de veiligheidsregio's invloed kunnen uitoefenen op de inzet van de middelen. Tegelijkertijd vraagt de actualiteit om een stevigere positionering van gemeenten in het versterken van maatschappelijke weerbaarheid en veerkracht. Om die reden is maatschappelijke weerbaarheid ook een geprioriteerd thema bij het overhedenoverleg en wordt er gewerkt aan een samenwerkingsagenda. Een mogelijke route hiervoor is via de verhoogde NAVO-norm (5% van het bruto binnenlands product). Naar verwachting kan circa 1,5% van deze middelen worden ingezet voor defensiegerelateerde onderdelen zoals kritieke infrastructuur, civiele paraatheid, maatschappelijke weerbaarheid en innovatie. De exacte invulling hiervan is echter nog onderwerp van overleg en besluitvorming. De VNG blijft zich onverminderd inzetten voor meer middelen om de inzet van gemeenten en veiligheidsregio's op het gebied van maatschappelijke weerbaarheid en veerkracht te versterken en concreet vorm te geven. Dit vergt nadere onderlinge afstemming over de verdeling, besteding en verantwoording van de middelen, evenals duidelijkheid over de rolverdeling tussen rijk, regio en gemeenten. Naar aanleiding van het coalitieakkoord 'Aan de slag' is er budget gekomen voor maatschappelijke initiatieven in het kader van weerbaarheid, waar gemeenten maatschappelijke stichtingen en verenigingen naar kunnen doorverwijzen. Het [Samen Weerbaar-initiatief](#) van het Vfonds biedt financiële steun voor lokale plannen, zoals een buurnoodplan, een EHBO-cursus of een wijkambassadeur. Inwoners en verenigingen kunnen hiervoor € 500 tot € 5.000 aanvragen. De aanvraagperiode is gestart op 1 juni 2026 en werkt op basis van doorlopende indiening.

Naast de financiële implicaties van de bredere weerbaarheidsaanpak brengt de [Cyberbeveiligingswet](#) eigen verplichtingen met zich mee die capaciteit en middelen vragen: registratie bij het NCSC, het inrichten van detectie- en meldprocessen en de aansluiting op de BIO2-normen. Gemeenten wordt geadviseerd deze kosten te betrekken bij de bestaande afweging over de

inzet van middelen voor maatschappelijke weerbaarheid, en niet als geïsoleerd ICT-vraagstuk te behandelen.⁵

Grensoverschrijdende zaken

Sommige vraagstukken op het gebied van weerbaarheid zijn grensoverschrijdend. Daarom kijken we ook naar de Europese Paraatheidsstrategie. Deze richt zich op een geïntegreerde aanpak voor alle soorten gevaren. Een toekomstgerichte aanpak vraagt om een langetermijnblik, waarbij wordt geanticipeerd op combinaties van scenario's. Betrouwbare data zijn hierbij cruciaal. Op dit moment komt er steeds meer 'near realtime' Europese satellietdata beschikbaar die ons helpt met het krijgen van beter inzicht en overzicht op lokale risico's. We werken aan manieren om hier meer gemeenten binnen Nederland gebruik van te laten maken.

Gemeentelijke capaciteitsinzet

Een versterkte weerbaarheidsaanpak brengt ook een capaciteitsvraagstuk met zich mee. Het uitvoeren van de maatregelen vraagt niet alleen iets van de eigen gemeentelijke organisatie, maar ook van de partners op lokaal en regionaal niveau; denk hierbij aan politie, welzijns- en zorgorganisaties, openbaarvervoerbedrijven, et cetera. Met de huidige druk op het gemeentelijke personeelsbestand, krapte op de arbeidsmarkt en beperkte financiële middelen, vraagt een geïntensiverde inzet op maatschappelijke weerbaarheid om duidelijke (her)prioritering en bijbehorende afspraken over de verdeling van verantwoordelijkheden en rollen, en de capaciteitsinzet in geval van crisis.

Bijkomend is het feit dat in het geval van een NAVO artikel-5 scenario, of in het kader van 'host nation support', reservisten kunnen worden opgeroepen. Hiermee valt dus mogelijk een deel van de capaciteit weg. Het is daarom van belang dat gemeenten in kaart brengen welk personeelslid reservist is en wellicht in tijden van crisis niet kan worden ingezet voor andere doeleinden. Daarbij is het van belang dat er in de koude fase geïnventariseerd wordt waar er al krapte is en waar er krapte kan ontstaan tijdens een ramp of crisis.

Oefenen met verschillende crisisscenario's, zowel met de eigen gemeentelijke organisatie als samen met veiligheidsregio's, maatschappelijke partners en inwoners, kan helpen met het verkrijgen van inzicht in de kwetsbaarheden en stelt gemeenten in staat hierop te anticiperen en passende maatregelen te nemen om de kwetsbaarheden te verkleinen.

Belangrijke punten van aandacht

Denk verder dan de eerste 72 uur

Gemeenten dienen zich ervan bewust te zijn dat de richtlijn van 72 uur primair betrekking heeft op de zelfredzaamheid van inwoners; voor gemeenten vormt deze termijn geen eindpunt. Juist gemeenten moeten voorbereid zijn op een langere periode waarin herstel van voorzieningen uitblijft en de behoefte aan ondersteuning vanuit de overheid toeneemt. Dit vraagt om aanvullende maatregelen, gericht op de continuïteit van essentiële gemeentelijke en maatschappelijke functies, langdurige ondersteuning van kwetsbare inwoners, waaronder mensen die zorg en ondersteuning nodig hebben (thuis en in een instelling), alternatieve communicatievoorzieningen en duurzame inzet van personeel en middelen. Daarbij geldt dat de rol van de overheid na de eerste 72 uur eerder groter dan kleiner wordt: naarmate een verstoring langer aanhoudt, neemt het belang van gemeentelijke ondersteuning bij zelf- en samenredzaamheid toe. Uitgangspunt is daarom dat gemeenten ook voorbereid moeten zijn op langduriger uitval en ontwrichting dan 72 uur.

Ketenafhankelijkheid: gemeentelijke terugvalopties

Bestaande regionale samenwerkingsstructuren en voorzieningen zijn veelal ingericht op lokale incidenten. Bij een regiobrede, langdurige verstoring kunnen gemeenten hier niet zonder meer op rekenen. Gemeenten doen er goed aan bij elke maatregel te doordenken wat de gemeentelijke terugvaloptie is als de beoogde ketenpartner zelf ook geraakt is. Want de samenwerking die in de koude fase is afgesproken, werkt niet meer als de infrastructuur waarop die samenwerking rust is weggevallen.

⁵ Voor meer informatie, zie [veelgestelde vragen over de Cyberbeveiligingswet](#) op de website van de IBD.

Integrale benadering van fysieke, digitale en maatschappelijke weerbaarheid

Digitale veiligheid is een onmisbaar onderdeel van de weerbaarheid en veerkracht van gemeenten. Digitale en fysieke veiligheid zijn steeds meer met elkaar verweven. Cyberaanvallen, sabotage en afhankelijkheden in de keten kunnen fysieke processen verstoren, terwijl fysieke incidenten ook gevolgen kunnen hebben voor de digitale dienstverlening. Door de toename van hybride dreigingen en de veranderende geopolitieke omstandigheden is een integrale benadering van fysieke en digitale veiligheid noodzakelijk. Betrek daarom bij iedere maatregel ook de digitale component en zorg voor een goede afstemming tussen de rollen, taken en verantwoordelijkheden van beide domeinen.⁶

Samen optrekken

Steeds vaker zoeken gemeenten de samenwerking op in regionaal verband, soms onder regie van de veiligheidsregio. Door gezamenlijk op te trekken in het maken van afspraken met bijvoorbeeld waterschappen, drinkwaterbedrijven en openbaarvervoerbedrijven over maatschappelijke weerbaarheid dragen gemeenten bij aan een uniforme benadering richting deze partijen en wordt versnippering van beleid vermeden. Daarnaast creëert regionale samenwerking kansen voor collectieve inkoop en het ontwikkelen van gezamenlijke oplossingen in het kader van de lokale weerbaarheid en veerkracht. De mate van onderlinge samenwerking verschilt aanzienlijk per regio.

Rol en positie gemeenteraad

Uit de hiernavolgende lijst met maatregelen blijkt dat voor een groot aantal maatregelen een goede samenwerking tussen gemeenten en veiligheidsregio's essentieel is. Gemeenten hebben een formele positie binnen de aansturing van de veiligheidsregio. De veiligheidsregio is een samenwerkingsverband op basis van de Wet veiligheidsregio's (Wvr) en de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr). Het algemeen bestuur van een veiligheidsregio bestaat uit de burgemeesters van de inliggende gemeenten en is het hoogste besluitvormende orgaan. Hier worden besluiten genomen over beleid, inzet van middelen en de begroting van de veiligheidsregio. De

gemeenteraad heeft een rol via de controlerende bevoegdheden op de burgemeester en via de begrotingscyclus. Sinds de wijziging van de Wgr in 2022 is de positie van de raad versterkt. Gemeenteraden moeten vroegtijdig betrokken worden bij beleidsvoornemens van de gemeenschappelijke regeling en hebben het recht om een zienswijze te geven. Ook moeten gemeenteraden instemmen met de bijdrage aan de begroting van de veiligheidsregio. Deze wettelijke structuur waarborgt dat gemeenten via zowel de burgemeester als de gemeenteraad invloed kunnen uitoefenen op het beleid en de inzet van middelen binnen de veiligheidsregio. Het is van belang deze formele lijnen actief te benutten, zodat er sprake is van democratische verankering en regionale samenhang in de besluitvorming. Zie voor meer informatie [de Kennisbank Openbaar Bestuur](#).

Weerbaarheid raakt alle domeinen van het gemeentelijk beleid. Het is dan ook aan te raden om vanuit dat besef weerbaarheid expliciet onderdeel te maken van bredere afwegingen binnen het publieke domein. Daardoor raakt het verweven met bestaande taken en processen en krijgt het op efficiënte wijze een vaste plaats binnen het beleidsproces.

De lijst met 41 maatregelen is geen vaststaand eindpunt maar een uitnodiging tot lokale vertaling en doorontwikkeling. Niet iedere maatregel is in de lokale context even urgent of haalbaar. Gemeenten wordt dan ook geadviseerd om de lijst met maatregelen te gebruiken als leidraad voor gesprekken met partners zoals de veiligheidsregio, maatschappelijke organisaties en inwoners over wat lokaal nodig en mogelijk is. Uitgangspunt is hierbij dat de maatregelen gelden als aanvulling op huidig beleid.

⁶ Zie de [VNG Agenda Digitale Veiligheid 2028](#).

Maatregelen weerbaarheid en veerkracht op lokaal niveau

1. Eigen continuïteit

Bevoegd gezag: College van burgemeester en wethouders

Ambtelijk, coördinerend en operationeel verantwoordelijk: gemeentesecretaris

[Voorbeelden en tools bij deze Pijler](#)

Maatregel	Fase	Eindverantwoordelijk	Samenwerkingspartner	Voorbeelden en tools per maatregel
1. Gemeenten brengen de kritieke bedrijfsprocessen in kaart en nemen maatregelen voor het borgen van de bedrijfscontinuïteit, back-upbeheer en herstelplannen.		Gemeenten		Voorbeelden en tools
2. Gemeenten identificeren en prioriteren binnen hun bedrijfscontinuïteitsmanagement (BCM) de meest kritieke bedrijfsprocessen. Daarbij brengen zij de afhankelijkheden van de digitale informatievoorziening, waaronder informatie technologie- en waar relevant operationele technologie-systemen, de bezetting van essentiële functies en de werking van de crisisorganisatie in kaart, waar mogelijk in samenhang met de afspraken met de veiligheidsregio.		Gemeenten	Veiligheidsregio's	Voorbeelden en tools
3. Gemeenten zorgen ervoor dat de gemeentelijke informatievoorziening robuust en bereikbaar is, zowel online als offline. Denk hierbij aan combinaties van digitale en fysieke informatiekkanalen.		Gemeenten		Voorbeelden en tools
4. Gemeenten versterken de digitale infrastructuur door afspraken met ICT-leveranciers en cloud-aanbieders met aandacht voor: bescherming tegen cyberaanvallen en hacks, inclusief detectie- en responsprocedures; opslag van gevoelige data op dataservers binnen Europees grondgebied, conform de Europese privacy- en veiligheidsrichtlijnen. Gemeenten hebben hiervoor een standaard gemeentelijk Service Level Agreement (SLA) ontwikkeld waarin de eisen rondom beschikbaarheid, herstelcapaciteit en communicatie bij incidenten in overeenstemming zijn met de standaarden uit de BIO2-documentatie .		Gemeenten	BZK, JenV (NCSC)	Voorbeelden en tools
5. Gemeenten oefenen op langdurige crises met een brede vertegenwoordiging uit de gemeentelijke organisatie (dus breder dan de veiligheidskolom en MT-niveau).		Gemeenten		Voorbeelden en tools

Koude fase

Warme fase (<72 uur)

Warme fase (>72 uur)

Nafase

Meest cruciale maatregel

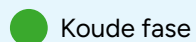
1. Eigen continuïteit

Bevoegd gezag: College van burgemeester en wethouders

Ambtelijk, coördinerend en operationeel verantwoordelijk: gemeentesecretaris

[Voorbeelden en tools bij deze Pijler](#)

Maatregel	Fase	Eindverantwoordelijk	Samenwerkingspartner	Voorbeelden en tools per maatregel
6. Gemeenten maken afspraken over interne informatievoorziening en communicatie bij langdurige verstoringen en crises. Zij leggen vast wie informatie verzamelt, verifieert, duidt, besluit en verspreidt; welke functionarissen, afdelingen, bestuurders en medewerkers welke informatie nodig hebben; en via welke digitale en analoge kanalen dit gebeurt. Daarbij sluiten zij aan op de bestaande communicatieafspraken die gemaakt zijn binnen de crisisorganisatie. Zij maken onderscheid tussen informatie die breed intern gedeeld moet worden voor handelingsperspectief.	●	Gemeenten		Voorbeelden en tools
7. Gemeenten hebben oog voor de continuïteit onder eigen personeel, waarbij een deel persoonlijk betrokken zal zijn bij crises. Denk bijvoorbeeld aan het samenstellen van een gemeentelijk kernteam, het inventariseren van reservisten en mantelzorgers binnen de gemeentelijke organisatie.	●	Gemeenten		Voorbeelden en tools

Koude fase

Warme fase (<72 uur)

Warme fase (>72 uur)

Nafase

Meest cruciale maatregel

2. Crisisorganisatie

Bevoegd gezag: College van burgemeester en wethouders

[Voorbeelden en tools bij deze Pijler](#)

Maatregel	Fase	Eindverantwoordelijk	Samenwerkingspartner	Voorbeelden en tools per maatregel
1. Gemeenten ontwikkelen een duidelijk communicatieplan richting inwoners in tijden van crisis maar ook in de voor- en nafase.		Gemeenten	Veiligheidsregio's	Voorbeelden en tools
2. In samenwerking met de veiligheidsregio's loopt sinds begin 2026 de pilot noodsteunpunten. De functionaliteiten waarmee geoefend wordt zijn informatievoorziening aan de inwoners, het kunnen doen van 112-meldingen, lokaal vraag en aanbod aan elkaar verbinden en het hebben van een signaleringsfunctie. Gemeenten en veiligheidsregio's zijn er vrij in om aanvullende functionaliteiten te beoefenen. Dat geldt ook voor de verkenning van mogelijkheden met maatschappelijke initiatieven. Het inrichten van noodsteunpunten is een verantwoordelijkheid van de gemeenten, in samenspraak met de betrokken hulpdiensten en veiligheidsregio.		Gemeenten	Veiligheidsregio's, maatschappelijke partners	Voorbeelden en tools
3. Test en borg de werking van de Nood Communicatie Voorziening (NCV) en de crisishulp binnen de gemeente en zorg dat deze aangesloten is op een noodstroomvoorziening.		Gemeenten	Veiligheidsregio's	Voorbeelden en tools
4. Gemeenten hebben afspraken gemaakt met veiligheidsregio's in het kader van bevolkingszorg, ook na 72 uur.		Gemeenten	Veiligheidsregio's	Voorbeelden en tools
5. Gemeenten ondersteunen de veiligheidsregio's bij het geven van een situationeel en actueel beeld (overzicht van wat er aan de hand is, waar, wie etc.). Contacten en verbindingen met de relevante partners zijn op orde zodat alle relevante informatie in beeld komt.		Gemeenten	Veiligheidsregio's	Voorbeelden en tools
6. Veiligheidsregio's ontwikkelen met hulpdiensten alternatieve en analoge (crisis) communicatiemiddelen, bijvoorbeeld DARES en satellietcommunicatie.		Veiligheidsregio's	Gemeenten, GHOR, brandweer	Voorbeelden en tools

Koude fase

Warme fase (<72 uur)

Warme fase (>72 uur)

Nafase

Meest cruciale maatregel

2. Crisisorganisatie

Bevoegd gezag: College van burgemeester en wethouders

[Voorbeelden en tools bij deze Pijler](#)

Maatregel	Fase	Eindverantwoordelijk	Samenwerkingspartner	Voorbeelden en tools per maatregel
7. Gemeenten verkennen of bepaalde sleutelfiguren ook in een lijn van informatievoorziening kunnen worden opgenomen zoals het inzetten bij noodsteunpunten. <i>Het gaat hier om sleutelpersonen die bij gemeenten bekend zijn en bekend zijn in hun buurt/wijk of dorp: mensen die inzetbaar zijn om een bepaalde boodschap verder te brengen bij hun achterban of binnen hun netwerk.</i>		Gemeenten	Sleutelfiguren in de samenleving	Voorbeelden en tools
8. Gemeenten en veiligheidsregio's integreren burgerhulpverlening in de planvorming en benutten indien mogelijk burgerinitiatieven in de warme fase van een crisis op een gecoördineerde wijze.		Gemeenten	Veiligheidsregio's	Voorbeelden en tools
9. Gemeenten gaan (samen met de GGD) in gesprek met de regionale uitvaartbranche over de continuïteit en capaciteit van regionale crematoria en mortuaria bij langdurige crisis in het kader van de Wet op de lijkbezorging, publieke gezondheidszorg en hygiëne.		Gemeenten	GGD, BZK, VWS Veiligheidsregio's	Voorbeelden en tools

 Koude fase

 Warme fase (<72 uur)

 Warme fase (>72 uur)

 Nafase

 Meest cruciale maatregel

3. Vitale voorzieningen

Bevoegd gezag: College van burgemeester en wethouders

[Voorbeelden en tools bij deze Pijler](#)

Maatregel	Fase	Eindverantwoordelijk	Samenwerkingspartner	Voorbeelden en tools per maatregel
1. Gemeenten hebben een back-up en/of alternatieven voor stroomvoorziening zoals batterijen en aggregaten (en brandstof) en weten waar die zich bevinden en hoeveel er nodig zijn voor bedrijfskritische processen, waarbij ook rekening wordt gehouden met de afhankelijkheid van digitale systemen en informatievoorziening die nodig zijn voor deze processen.	● < >	Gemeenten		Voorbeelden en tools
2. Gemeenten maken, eventueel samen of onder regie van de veiligheidsregio, afspraken met hun lokale drinkwaterbedrijf en stellen gezamenlijk een coördinatieplan op voor de inrichting van nooddinkwaterpunten. Veiligheidsregio's stellen een protocol op in geval van uitval van de drinkwatervoorziening.	● < >	Gemeenten, drinkwaterbedrijven	Veiligheidsregio's, lenW	Voorbeelden en tools
3. Gemeenten hebben met de afvalketen afspraken gemaakt over continuering van afvalinzameling en -verwerking.	● <	Gemeenten		Voorbeelden en tools
4. Gemeenten versterken de samenwerking met woningcorporaties op het gebied van weerbaarheid en crisisbeheersing. Samen identificeren zij kwetsbaarheden en risico's bij langdurige verstoringen, maken zij afspraken over onderlinge ondersteuning en contactstructuren en borgen zij dat woningcorporaties tijdig worden betrokken bij de gemeentelijke crisisorganisatie en crisiscommunicatie tijdens een crisis.	●	Gemeenten	Woningbouwcorporaties, energieleveranciers	Voorbeelden en tools
5. Gemeenten gaan in gesprek met maatschappelijke partijen over het borgen van voedselvoorziening aan kwetsbaren in tijden van crisis, en sluiten hierbij aan bij het Landelijk Crisisplan voedselzekerheid dat momenteel wordt uitgewerkt.	● < >	Gemeenten	Maatschappelijke partners, LVVN	Voorbeelden en tools

● Koude fase

< Warme fase (<72 uur)

> Warme fase (>72 uur)

● Nafase

 Meest cruciale maatregel

3. Vitale voorzieningen

Bevoegd gezag: College van burgemeester en wethouders

[Voorbeelden en tools bij deze Pijler](#)

Maatregel	Fase	Eindverantwoordelijk	Samenwerkingspartner	Voorbeelden en tools per maatregel
6. Gemeenten betrekken de waterschappen proactief bij het nadenken over mogelijke alternatieven bij uitval van het rioolstelsel of waterdruk, en nemen ook inwoners daarin mee. Daarbij wordt met betrekking tot de kwetsbaarheid van inwoners gekeken naar de eventueel ontstane noodzaak om op kleine schaal alternatieve sanitaire voorzieningen beschikbaar te stellen.		Gemeenten	Waterschappen	Voorbeelden en tools
7. Gemeenten houden in hun mobiliteits- en verkeersplannen rekening met noodsituaties waarbij voldoende ruimte moet zijn voor aanrijroutes voor hulpdiensten en meerdere uitvalswegen (evacuatiemogelijkheden) per wijk voor inwoners.		Gemeenten	Nationale politie	Voorbeelden en tools
8. Vitale infrastructuur zoals wegen, bruggen en dijken wordt versterkt. De gemeente brengt in kaart welke infrastructuur in eigen beheer is en zoekt de samenwerking met Rijkswaterstaat en waterschappen om bestand te zijn tegen extreme (weers) omstandigheden (evacuatie routes) of langdurige of bovenmatige belasting in crisistijd.		Gemeenten	Rijkswaterstaat, waterschappen, veiligheidsregio's	Voorbeelden en tools

 Koude fase

 Warme fase (<72 uur)

 Warme fase (>72 uur)

 Nafase

 Meest cruciale maatregel

3. Vitale voorzieningen

Bevoegd gezag: College van burgemeester en wethouders

[Voorbeelden en tools bij deze Pijler](#)

Maatregel	Fase	Eindverantwoordelijk	Samenwerkingspartner	Voorbeelden en tools per maatregel
9. Gemeenten stemmen regionaal af en werken samen met OV-autoriteiten en vervoersbedrijven om de continuïteit en beschikbaarheid van het openbaar vervoer tijdens langdurige crisissituaties te waarborgen. <i>De provincie of vervoerregio is als opdrachtgever verantwoordelijk voor de aanbesteding en dagelijkse aansturing van de OV-vervoerder in de regio. Gemeenten benadrukken het belang van continuïteits- en noodplannen (inclusief gewenste en benodigde informatiepositie en organisatie van crisismaatregelen). Dit doen gemeenten voorafgaand aan aanbestedingen en tijdens de uitvoering en operatie van het openbaar vervoer, bij de betreffende OV-autoriteiten en vervoersbedrijven.</i>		Gemeenten	OV-autoriteiten (provincies en/of vervoerregio's) en vervoersbedrijven	Voorbeelden en tools
10. Gemeenten maken afspraken met OV-autoriteiten en vervoersbedrijven op lokaal en regionaal niveau, voor crisisbestendige plannen, inclusief scenario's voor personeelstekort, brandstofschaarste en verstoring van dienstregelingen. <i>Gezamenlijke afstemming van gemeenten met OV-autoriteiten en vervoersbedrijven is ook hierbij het uitgangspunt. Dit bevordert uniforme afspraken over maatschappelijke weerbaarheid en continuïteit, voorkomt versnippering in verwachtingen en beperkt de bestuurlijke complexiteit voor vervoersbedrijven en provincies.</i>		OV-autoriteiten	Gemeenten en vervoersbedrijven	Voorbeelden en tools

Koude fase

Warme fase (<72 uur)

Warme fase (>72 uur)

Nafase

Meest cruciale maatregel

4. Sociaal weefsel

Bevoegd gezag: College van burgemeester en wethouders

[Voorbeelden en tools bij deze Pijler](#)

Maatregel	Fase	Eindverantwoordelijk	Samenwerkingspartner	Voorbeelden en tools per maatregel
1. De gemeente brengt lokale maatschappelijke en (in)formele netwerken in kaart en versterkt de netwerken/sociale infrastructuur in de wijken met extra aandacht voor verminderd zelfredzame doelgroepen zoals alleenstaande ouders, mindervaliden, ouderen, statushouders, vluchtelingen, etc.		Gemeenten	Veiligheidsregio's, maatschappelijke partners	Voorbeelden en tools
2. Gemeenten faciliteren participatieprojecten/burgerinitiatieven in de wijken en buurten (leer uw burens beter kennen/samenredzaamheid).		Gemeenten	Maatschappelijke partners	Voorbeelden en tools
3. In een crisissituatie mobiliseert de gemeente sleutelfiguren, (getrainde) vrijwilligers en netwerken, zoals Bondgenoten .		Gemeenten	Maatschappelijke partners	Voorbeelden en tools
4. Gemeenten bieden dienstverlening om de bestaanszekerheid van hun inwoners te versterken. <i>Gemeenten richten de gemeentelijke dienstverlening zo in dat deze tijdens crisissituaties tijdig kan inspelen op een toename van hulpvragen, inwoners proactief bereikt en continuïteit waarborgt in inkomensondersteuning, schulddienstverlening en andere noodzakelijke voorzieningen. Dit is van belang om de bestaanszekerheid van inwoners in een kwetsbare positie te waarborgen.</i>		Gemeenten		Voorbeelden en tools
5. Gemeenten betrekken wijkprofessionals bij hun weerbaarheidsaanpak en verkennen op welke manier zij betrokken kunnen worden bij het inrichten van lokale buurtweerbaarheid, samenredzaamheid en noodsteunpunten.		Gemeenten, politie, welzijnsorganisaties		Voorbeelden en tools

 Koude fase

 Warme fase (<72 uur)

 Warme fase (>72 uur)

 Nafase

 Meest cruciale maatregel

4. Sociaal weefsel

Bevoegd gezag: College van burgemeester en wethouders

[Voorbeelden en tools bij deze Pijler](#)

Maatregel	Fase	Eindverantwoordelijk	Samenwerkingspartner	Voorbeelden en tools per maatregel
6. De gemeente gaat samen met inwoners in gesprek over het versterken van maatschappelijke weerbaarheid in hun buurt (bijv. via buurtplannen). De gemeente ondersteunt bestaande initiatieven van maatschappelijke partijen in de wijk, en faciliteert verbindingen om dit ook in tijden van crisis te kunnen continueren.		Gemeenten		Voorbeelden en tools
7. Gemeenten zorgen ervoor dat bestaande meldpunten (zoals op het gebied van zorg, veiligheid en openbare ruimte) goed functioneren, faciliteren luister- en gespreksinitiatieven en monitoren spanningen in de samenleving actief zodat escalatie kan worden voorkomen en vertrouwen behouden blijft.		Gemeenten		Voorbeelden en tools

 Koude fase

 Warme fase (<72 uur)

 Warme fase (>72 uur)

 Nafase

 Meest cruciale maatregel

5. Zelfredzaamheid inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties

Bevoegd gezag: College van burgemeester en wethouders

[Voorbeelden en tools bij deze Pijler](#)

Maatregel	Fase	Eindverantwoordelijk	Samenwerkingspartner	Voorbeelden en tools per maatregel
1. Gemeenten en veiligheidsregio's bevorderen zelf- en samenredzaamheid door voorlichting (risicocommunicatie) en bieden inwoners en bedrijven handelingsperspectief over hoe zij zich kunnen voorbereiden op en wat ze kunnen doen bij langdurige verstoringen. Gemeenten sluiten hierbij aan op landelijke campagnes, zoals Denk vooruit.		Gemeenten	Veiligheidsregio's	Voorbeelden en tools
2. Gemeenten informeren inwoners na afronding van de landelijke pilot noodsteunpunten en bij de landelijke uitrol van noodsteunpunten over de lokale noodsteunpunten in hun wijk. Zij bieden daarbij ook handelingsperspectieven voor noodsituaties, bijvoorbeeld met een meterkastkaart.		Gemeenten	Veiligheidsregio's	Voorbeelden en tools
3. Gemeenten en veiligheidsregio's stimuleren zowel inwoners, maatschappelijke organisaties, verenigingen als ondernemers om breed maatschappelijk te oefenen en zich voor te bereiden op langdurige verstoringen. Interne crisisoefeningen worden aangemoedigd binnen bedrijven en instellingen, om de respons bij verstoringen te verbeteren.		Gemeenten	Veiligheidsregio's, maatschappelijke partners	Voorbeelden en tools
4. Gemeenten vergroten de digitale weerbaarheid van inwoners en ondernemers en zijn voorbereid op digitale ontwrichting onder andere door aansluiting bij programma's zoals het VNG-programma Agenda Digitale Veiligheid. Zij voorzien in laagdrempelige voorlichting, trainingen en bewustwordingscampagnes over cyberrisico's en digitale veiligheid.		Gemeenten	Regionale veiligheidsnetwerken, IBD	Voorbeelden en tools
5. Gemeenten faciliteren in het kader van burgerhulpverlening de samenwerking met partners, zoals trainingen in eerste hulp- en crisisvaardigheden voor inwoners, vrijwilligers en leden van (sport)verenigingen.		Gemeenten		Voorbeelden en tools
6. Gemeenten ondersteunen en maken afspraken met organisaties zoals het Rode Kruis en Leger des Heils, die bij kunnen dragen aan de ontlasting van de reguliere zorg- en hulpverleningsketen in tijden van crisis.		Gemeenten	Maatschappelijke organisaties, veiligheidsregio's	Voorbeelden en tools

Koude fase

Warme fase (<72 uur)

Warme fase (>72 uur)

Nafase

Meest cruciale maatregel

6. Samenleving als overkoepelend systeem

Bevoegd gezag: College van burgemeester en wethouders

[Voorbeelden en tools bij deze Pijler](#)

Maatregel	Fase	Eindverantwoordelijk	Samenwerkingspartner	Voorbeelden en tools per maatregel
1. Gemeenten zorgen ervoor dat democratische processen ook in situaties van langdurige verstoring kunnen worden voortgezet. Dit omvat onder meer de openbare besluitvorming, de democratische legitimatie en controlerende rol van de gemeenteraad, de bescherming en uitoefening van grondrechten, waaronder het demonstratierecht, en een toegankelijke en betrouwbare informatievoorziening.		Gemeenten	BZK	Voorbeelden en tools
2. Gemeenten hebben de publieke gezondheidszorg op orde, waarbij GGD's structureel zijn ingericht om ook onder druk hun taken te blijven uitvoeren. Gemeenten borgen de uitvoering van essentiële Wmo- en jeugdtaken ten tijde van crisis. <i>Tijdens langdurige crises en verstoringen blijven gemeenten verantwoordelijk voor de continuïteit van hun wettelijke taken binnen het sociaal domein. Met zorgaanbieders maken zij in een vroeg stadium afspraken over de continuïteit van Zvw- en Wlz-zorg (thuis én met verblijf) tijdens langdurige crises en verstoringen. De GGD's zijn verantwoordelijk voor de continuïteit van de publieke gezondheidszorg en de GHOR voor de voorbereiding, afstemming en coördinatie binnen de geneeskundige hulpverleningsketen tijdens crises. Om een effectieve crisisrespons te waarborgen, leggen gemeenten, GGD en GHOR vooraf afspraken vast over rollen, verantwoordelijkheden, bevoegdheden en escalatieroutes, zodat tijdens een crisis helder is wie waarvoor verantwoordelijk is en samenwerking snel en effectief kan plaatsvinden.</i>		Gemeenten	VWS, GGD's, GHOR	Voorbeelden en tools

Koude fase

Warme fase (<72 uur)

Warme fase (>72 uur)

Nafase

Meest cruciale maatregel

Enkele maatregelen uitgelicht

Een aantal maatregelen uit de bovenstaande lijst zijn in een wat verder stadium uitgewerkt. Voor een aantal van deze acties zijn middelen vanuit het rijk beschikbaar (voor meer informatie zie het kopje Financiën bij Randvoorwaarden in hoofdstuk 2).

Noodsteunpunten

Noodsteunpunten vormen een essentieel onderdeel van een landelijk netwerk ter versterking van de maatschappelijke weerbaarheid. Sinds eind 2025 wordt in alle 25 veiligheidsregio's, samen met gemeenten, gewerkt aan pilots met noodsteunpunten en coördinatiepunten. Het idee is dat er een netwerk wordt opgebouwd van noodsteunpunten op wijk- of buurtniveau. Deze pilotfase heeft als doel ervaring op te doen met de inrichting, organisatie en functionaliteiten van een toekomstig landelijk netwerk van noodsteunpunten. Naast informatievoorziening aan inwoners als basisfunctie wordt in de pilots onderzocht welke aanvullende functies lokaal uitvoerbaar en wenselijk zijn. In 2026 wordt er een businesscase opgesteld waaruit blijkt wat de kosten zijn voor gemeenten en veiligheidsregio's om op te schalen van een pilotfase naar een landelijk netwerk noodsteunpunten. Begin 2027 wordt op basis van een advies vanuit het landelijk project pilots noodsteunpunten inclusief ambitieniveau en in relatie tot beschikbaar gestelde middelen besloten over de wijze waarop noodsteunpunten uitgerold gaan worden. Nadat dit is vastgesteld, zullen gemeenten inwoners gaan informeren over de lokale noodsteunpunten in hun wijk en over handelingsperspectieven.⁷

Publiekscampagne

In het najaar van 2025 is de meerjarige landelijke publiekscampagne 'Denk vooruit' van start gegaan onder coördinatie van de NCTV. De campagne is erop gericht om de weerbaarheid te versterken en inwoners te informeren en activeren om voorbereid te zijn op (langdurige) noodsituaties. Een belangrijk onderdeel van de campagne is het huis-aan-huisinformatieboekje dat tussen 25 november 2025 en 10 januari 2026 op de deurmat van ieder huishouden is gevallen. Het informatieboekje dient om inwoners te activeren zich voor te

bereiden op potentiële noodsituaties, en onderstreept het belang van 72 uur zelf- en samenredzaamheid.

Denk vooruit is een landelijke campagne. De VNG wil ervoor zorgen dat gemeenten voldoende voorbereid en toegerust zijn op hun rol om de landelijke campagne lokaal te laten landen. Daarom werken we nauw samen met de NCTV. Via de website van denkvooruit.nl/toolkit zijn er verschillende hulpmiddelen te vinden voor gemeenten zoals een postergenerator en beeldbank. Met de Q&A's op denkvooruit.nl/vraag-en-antwoord wordt geanticipeerd op de vragen waarmee inwoners gemeenten kunnen benaderen, en worden deze van mogelijke antwoorden voorzien. Gemeenten kunnen deze Q&A's gebruiken op hun eigen website en in hun overige communicatie-inzet. De Q&A's zijn te vinden op [Vraag en antwoord | Denk vooruit](#).

In het najaar van 2026 start een nieuwe landelijke campagneflight van Denk vooruit. Vanaf midden september worden er weer toolkits op denkvooruit.nl/toolkit beschikbaar gesteld voor gemeenten en andere partners om mee te doen aan deze campagne. De landelijke campagne start maandag 12 oktober 2026 met een activatieweek met alle partners (ook veiligheidsregio's en gemeenten). Op maandag 19 oktober starten de commercials op tv en radio. Deze zullen drie weken lang te zien en horen zijn. In totaal loopt deze campagneflight een maand. De campagne in het najaar richt zich opnieuw op bewustwording en op nut en noodzaak van voorbereiding op noodsituaties. Bovendien richt de nieuwe campagne zich op de rol die inwoners vervullen in de samenleving, en hoe inwoners elkaar kunnen helpen met de voorbereiding op een noodsituatie.

De rol van gemeentelijke handhavers tijdens langdurige crisis

Gemeentelijke handhavers zijn dagelijks zichtbaar en aanspreekbaar in buurten en wijken. Zij houden toezicht, signaleren vraagstukken en treden preventief, corrigerend en waar nodig repressief op. Door hun aanwezigheid beschikken zij over actuele kennis over wat er op straat speelt en wat het sentiment is. Handhavers kunnen hierdoor vroegtijdig knelpunten signaleren

⁷ Op de website van [WeerbaarNL](https://www.weerbaar.nl) vindt u alle publieke informatie rondom noodsteunpunten. De actuele informatie over de landelijke pilot noodsteunpunten is ook te vinden in de tussenpublicaties over de pilots in het besloten VNG-forum Weerbare Samenleving.

die kwetsbaar zijn. De herkenbare aanwezigheid van handhavers en begrenzende manier van optreden kunnen helpen om onrust en escalatie te voorkomen. Vanuit contacten in de wijk kunnen handhavers signalen delen met de gemeente, politie en maatschappelijke partners. Ook kunnen handhavers een rol hebben in het wijzen op betrouwbare informatie, ondersteuning en/of hulp. Handhavers verbinden hiermee de dagelijkse handhavingspraktijk met de bredere gemeentelijke opgaven rond maatschappelijke weerbaarheid en veerkracht.

Tegelijkertijd roept deze opgave de vraag op hoe gemeentelijke handhavingsorganisaties tijdens crises inzetbaar kunnen blijven. Binnen verschillende gemeenten wordt daarom verkend hoe uitwijklocaties, communicatieverbindingen en personele en logistieke inzet gedurende de eerste 72 uur en langer kunnen worden georganiseerd. De ervaringen en ontwikkelde werkwijzen zullen worden gedeeld, zodat gemeenten van elkaar kunnen leren en de eigen voorbereiding kunnen versterken.

3

Good practices en toolkit

Platform WeerbaarNL

[Platform WeerbaarNL](#) is een verbindend kennis- en netwerkplatform dat organisaties ondersteunt bij het versterken van de maatschappelijke weerbaarheid in Nederland. Het platform is ontstaan vanuit een beleidsvoornemen in de Landelijke Agenda Crisisbeheersing en richt zich op het faciliteren van samenwerking tussen veiligheidspartners, sectorale organisaties en maatschappelijke actoren, zowel binnen als buiten het traditionele veiligheidsdomein. In een tijd waarin de samenleving geconfronteerd wordt met complexe transitie en een toenemend aantal dreigingen, waaronder klimaatverandering, technologische ontwikkelingen, geopolitieke spanningen en economische ontwrichting, stimuleert WeerbaarNL het vormen van communities en het delen van kennis, ervaringen en goede voorbeelden. Gemeenten, veiligheidsregio's en maatschappelijke partners kunnen via het platform actuele inzichten opdoen, relevante initiatieven volgen en aansluiting vinden bij bredere netwerken gericht op het versterken van de weerbaarheid. De VNG en WeerbaarNL werken intensief samen om elkaar te versterken en aan te vullen.

Bondgenoten

Een Bondgenotennetwerk kan een belangrijke rol spelen in het vergroten van de veerkracht en het draagvlak binnen een gemeente. Bondgenoten zijn vertegenwoordigers van lokale gemeenschappen, maatschappelijke organisaties en sleutelfiguren die beschikken over toegang tot specifieke doelgroepen, kennis hebben van lokale netwerken en het vertrouwen van inwoners. Door deze partijen actief te betrekken, kan de gemeente sneller schakelen, signalen beter duiden en effectiever communiceren, ook in situaties waarin de overheid zelf minder zichtbaar of overtuigend is. In meerdere steden is het bondgenotennetwerk actief en wordt de agenda van het overleg niet bepaald door de gemeente. Verschillende gemeenten zoals Deventer, Utrecht en Amersfoort maken gebruik van het Bondgenotenoverleg,

waarin vertegenwoordigers van onder andere de Somalische, Syrische, Eritrese, Joodse en LHBTQI+-gemeenschappen samen met de politie en gemeente structureel in gesprek zijn. Dit overleg vindt plaats in rustige tijden en wordt ingezet om spanningen vroegtijdig te signaleren, polarisatie te voorkomen en onderling vertrouwen te versterken. Juist doordat deze relaties zijn opgebouwd vóórdat een crisis zich voordoet, kunnen bondgenoten in de warme fase snel en effectief worden ingezet. Daarmee zijn zij geen incidentele hulpbron, maar een vast onderdeel van een duurzame en inclusieve crisisaanpak.

Bondgenoten vervullen meer dan alleen een communicatieve rol. Zij signaleren en duiden ontwikkelingen binnen gemeenschappen, adviseren over mogelijke handelingsperspectieven en kunnen als kritische gesprekspartner reflecteren op het optreden en de communicatie van gemeente en politie. Vanuit hun positie en invloed binnen lokale netwerken kunnen zij daarnaast bijdragen aan het verminderen van spanningen, het tegengaan van geruchten en het behouden of herstellen van vertrouwen. Bondgenoten zijn daarmee geen verlengstuk van de overheid, maar zelfstandige partners die vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid bijdragen aan veiligheid, leefbaarheid en maatschappelijke veerkracht.

Toolbox Sociaal Weefsel

Om gemeenten te ondersteunen bij het versterken van het sociaal weefsel heeft de VNG een digitale '[toolbox sociaal weefsel](#)' ontwikkeld. In deze toolbox zijn bestaande handreikingen, instrumenten, voorbeelden, werkvormen en andere hulpmiddelen gebundeld die gemeenten kunnen gebruiken om aan de slag te gaan met het versterken van gemeenschappen, sociale cohesie en samenredzaamheid. De toolbox is ingedeeld naar verschillende vraagstukken uit de gemeentelijke praktijk, zoals het activeren van inwoners, het betrekken van maatschappelijke organisaties of het in kaart

brengen van lokale netwerken. Hiermee wordt bestaande kennis beter toegankelijk gemaakt en hoeven gemeenten niet steeds het wiel zelf uit te vinden. De toolbox wordt periodiek aangevuld met nieuwe instrumenten, praktijkvoorbeelden en inzichten uit onderzoek en de gemeentelijke praktijk, zodat gemeenten kunnen blijven profiteren van actuele kennis en ervaringen.

Waar de door de NCTV ontwikkelde [gesprekstool](#) maatschappelijke weerbaarheid eerder een belangrijk voorbeeld vormde, is inmiddels een breder repertoire aan lokale aanpakken ontstaan. In het afgelopen jaar zijn op lokaal, wijk- en buurtniveau uiteenlopende initiatieven ontwikkeld om maatschappelijke weerbaarheid te versterken. Gemeenten, maatschappelijke organisaties, bewonersgroepen en andere partners hebben gewerkt aan buurtplannen, wijkgerichte aanpakken, dialoogtafels en gesprekstools ter voorbereiding op langdurige verstoringen en crises. Deze instrumenten ondersteunen het gesprek over risico's, kwetsbaarheden en handelingsperspectieven tussen overheden, bewoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. De opgedane ervaringen onderstrepen dat maatschappelijke weerbaarheid steeds meer wordt gezien als een gezamenlijke opgave van overheid en samenleving. Daarmee zijn belangrijke stappen gezet naar een inclusieve aanpak waarin samenwerking, kennisdeling en gedeelde verantwoordelijkheid binnen buurten en wijken centraal staan.

Voorbeelden uit de praktijk

Er bestaat geen uniforme wijze waarop de weerbaarheidsopgave kan worden georganiseerd. De borging van het weerbaarheidsbeleid binnen de organisatie, zodat getroffen maatregelen structureel worden onderhouden, periodiek worden geëvalueerd en blijvend aansluiten op veranderende risico's, dreigingen en organisatorische ontwikkelingen, is een uitdaging. Ook de beleidsmatige positionering van de opgave, en de vertaling naar en verbinding tussen verschillende domeinen vragen om keuzes die aansluiten bij de lokale context. Hieronder volgen een aantal voorbeelden die laten zien hoe in verschillende gemeenten de weerbaarheidsopgave vorm krijgt. Dit gebeurt onder meer in de gemeente Diemen, waar deze integraal wordt ingebed in de gemeentelijke organisatie, en in de gemeente Súdwest-Fryslân waar de aanpak aansluit op de lokale dynamiek van kernenbeleid en actieve burgerbetrokkenheid.

Aanpak weerbaarheid, gemeente Diemen

De gemeente Diemen werkt aan een integrale aanpak voor het versterken van de lokale weerbaarheid en veerkracht, met als doel de continuïteit van gemeentelijke taken te waarborgen en de slagkracht bij crises te vergroten. De aanpak richt zich op scenario's zoals langdurige stroomuitval en maakt deel uit van het regionale Programma Weerbaarheid van Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland, waarin gemeenten, veiligheidsregio, hulpdiensten en andere partners samenwerken.

De prioriteiten uit de handreiking zijn gebundeld in vier samenhangende thema's: kritische processen en continuïteit, communicatie en samenredzaamheid, noodsteunpunten en watervoorziening. Binnen deze thema's wordt gewerkt aan maatregelen zoals het identificeren van kritische processen, het versterken van crisiscommunicatie, het organiseren van noodsteunpunten voor inwoners en het borgen van essentiële voorzieningen.

Kenmerkend voor de aanpak is dat verantwoordelijkheden, afhankelijkheden en benodigde inzet per thema expliciet zijn uitgewerkt. Daarbij wordt aangesloten bij bestaande rollen, expertise en samenwerkingsverbanden binnen de gemeentelijke organisatie en met externe partners. De gemeente kiest bewust voor een realistisch en uitvoerbaar ambitieniveau: niet alle risico's kunnen worden uitgesloten, maar de organisatie moet wel in staat zijn om essentiële taken te blijven uitvoeren en adequaat te herstellen na een verstoring.

Door maatregelen planmatig te implementeren, periodiek te monitoren en de voortgang bestuurlijk te borgen, werkt Diemen aan een structurele versterking van de gemeentelijke weerbaarheid en een organisatie die ook onder crisissomstandigheden betrouwbaar kan blijven functioneren.

De kracht van de mienskip in Súdwest-Fryslân

Gemeente Súdwest-Fryslân (89 kernen) koos voor een aanpak waarbij niet alleen de gemeente, maar inwoners zelf werken aan lokale weerbaarheid. Onder de noemer 'Weerbare Mienskip' startte in het dorp Reahûs (200 inwoners) een traject waarin bewoners samen verkenden hoe zij zouden omgaan met langdurige crises, zoals stroomuitval, uitval van infrastructuur, pandemieën of tekorten aan voedsel en drinkwater.

Uitgangspunt was: “Helpers weg”. Bewoners gingen ervan uit dat professionele hulpdiensten bij een grootschalige crisis niet direct beschikbaar zijn. Vervolgens brachten zij de aanwezige voorzieningen, netwerken en talenten in kaart. Wie heeft technische kennis, zorgervaring of toegang tot materieel? Welke inwoners zijn kwetsbaar en hebben extra ondersteuning nodig? Ook mentale weerbaarheid kreeg aandacht.

Het resultaat is een compact lokaal calamiteitenplan van circa tien pagina's, opgesteld door de gemeenschap zelf. Zes dorpscoördinatoren zijn aangewezen voor gezondheid, energie, wonen, levensbehoeften, mentale weerbaarheid en algemene coördinatie. Het dorpshuis fungeert als steunpunt en noodlocatie. Inmiddels heeft ruim een kwart van de huishoudens een concrete rol in het plan.

De ervaring leert dat niet alleen het plan waardevol is, maar vooral het proces. Door inwoners zelf te laten bepalen wat nodig is, ontstaat eigenaarschap, betrokkenheid en een sterkere sociale samenhang. Andere dorpen in de gemeente hebben deze werkwijze inmiddels overgenomen.⁸

Aanpak weerbaarheid, gemeente Utrecht

De gemeente Utrecht laat zien hoe u als lokaal bestuur invulling kunt geven aan een weerbaarheidsaanpak. Sinds 2023 werkt Utrecht aan een integrale weerbaarheidsaanpak, waarin realistische crisisscenario's, zoals langdurige uitval van het elektriciteitsnet, het vertrekpunt zijn. De stad ontwikkelt concrete plannen: van steunpunten in de wijk met eigen stroomvoorziening tot scenario's voor waterdistributie en extra aandacht voor kwetsbare groepen. Utrecht bewijst dat dit geen theoretische opgave is. De afhankelijkheid van digitale systemen, druk op de zorg en de noodzaak van betrouwbare communicatie maken duidelijk dat gemeenten nu moeten investeren in weerbaarheid.

Gesprek met inwoners, gemeente Haarlemmermeer

De gemeente Haarlemmermeer laat zien hoe samenredzaamheid op lokaal niveau handen en voeten krijgt. In dorpen als Burgerveen wordt actief gewerkt aan buurtplannen, waarin inwoners, dorpsraden en vrijwilligers samenwerken aan praktische afspraken voor als het misgaat, bijvoorbeeld bij een langdurige stroomstoring. Deze plannen gaan verder dan alleen bewustwording: ze bevatten concrete afspraken over wie de sleutel van het dorpshuis heeft, wie medische kennis heeft in de buurt, en welke middelen beschikbaar zijn, van een radio tot een EHBO-kit. Haarlemmermeer kiest voor een aanpak die voortbouwt op het bestaande vertrouwen in de gemeenschap. De gesprekken in dorpen en wijken vormen het vertrekpunt, niet alleen voor het versterken van zelfredzaamheid, maar juist ook voor het stimuleren van samenredzaamheid: het vermogen om elkaar te helpen als systemen falen. De buurtplannen sluiten aan bij een breder beleidskader waarin veerkracht, bereikbaarheid en lokale betrokkenheid centraal staan.

'Whole-of-society'-aanpak, Stedendriehoek

De Stedendriehoek (Apeldoorn, Deventer en Zutphen) werkt aan een whole-of-society-aanpak van weerbaarheid en veerkracht, waarin ze toewerken naar een gezamenlijke, regionale aanpak waarin publieke en private partijen, maatschappelijke organisaties en inwoners worden betrokken bij de aanpak van crisisbeheersing en rampenbestrijding. De publiek-private coalitie die gevormd is om weerbaarheid regionaal en maatschappijbreed op te pakken, richt zich op het creëren van beweging die begint bij het voeren van gesprekken met maatschappelijke organisaties, bedrijven en decentrale overheden in de regio. Met behulp van een mobiele app wordt er duidelijkheid geschapen over de verdeling van rollen, taken en verantwoordelijkheden van de betrokken partijen. Deze aanpak wordt vormgegeven vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid, en is daarom breed gedragen door gemeenten, veiligheidsregio's, maar ook het bedrijfsleven.

⁸ Dit praktijkvoorbeeld is gebaseerd op een aantal gesprekken die VNG-weerbaarheidsambassadeur Eduard van Zuijlen voerde met verschillende gemeenten. De volledige reeks is gepubliceerd op www.vng.nl/weerbaresamenleving.

Relevante literatuur

- [Werken aan weerbaarheid en veerkracht - NIPV](#)
- [Visiedocument 'Verkenning naar versterken van maatschappelijke weerbaarheid en veerkracht' - NIPV](#)
- [Bestuurlijke netwerkkarten crisisbeheersing: nooddrinkwater en noodwater - NIPV](#)
- [Safer Together: Strengthening Europe's Civilian and Military Preparedness and Readiness – Europese Commissie](#)
- [Risico- en crisisbarometer voorjaar 2025 - NCTV](#)
- [Kamerbrief Weerbaarheid tegen militaire en hybride dreigingen 6 december 2024 – Ministerie van Justitie en Veiligheid](#)
- [Kamerbrief maatschappelijke weerbaarheid en militaire paraatheid tegen militaire en hybride dreigingen 11 juli 2025 – Ministerie van Justitie en Veiligheid](#)
- [Kamerbrief weerbaarheid en militaire paraatheid tegen hybride en militaire dreigingen 12 december 2025 – Ministerie van Justitie en Veiligheid en Ministerie van Defensie](#)
- [De Cyberbeveiligingswet](#)
- [Veelgestelde vragen over de Cyberbeveiligingswet - IBD](#)
- [De Baseline Informatiebeveiliging Overheid \(BIO2\)](#)

4

Geleerde lessen

Geleerde lessen uit Oekraïne

De effecten van de grootschalige Russische aanval in Oekraïne slaan ook neer in Oekraïense gemeenten. Deze Oekraïense gemeenten zetten in tijden van nood en crisis alles op alles om de samenleving te beschermen. Hieruit zijn een aantal belangrijke lessen te trekken, die ook voor Nederlandse gemeenten relevant zijn. Uit Oekraïense ervaring blijkt dat de samenwerking tussen de gemeente en de rest van de samenleving, het bedrijfsleven, NGO's en vrijwilligers cruciaal is. Gemeenten met nauwe samenwerking tussen de overheid en alle relevante partners in de lokale samenleving, blijken weerbaarder tegen de constante dreigingen dan gemeenten waar dit niet het geval is. Daarnaast is continuïteit van leiderschap van belang; de herkenbaarheid van de lokale burgemeester en andere bestuurders zorgt voor vertrouwen en draagt bij aan de draagkracht van de samenleving. Bovendien is ook in Oekraïne gebleken dat informatievoorziening en goede risico- en crisiscommunicatie richting inwoners cruciaal zijn. Het gebruik van digitale apps waarop inwoners live updates ontvangen van de risico's en gevaren blijkt effectief, maar het is ook noodzakelijk om alternatieve (analoge) communicatiekanalen te ontwikkelen. Uitgangspunt bij dit alles is de inzet op zelfredzaamheid van de inwoners.

Geleerde lessen coronacrisis

De coronapandemie heeft het belang onderstreept van een brede en tijdige samenwerking tussen overheden en maatschappelijke partijen. Een effectieve (crisis)respons bleek niet alleen afhankelijk van formele ketenpartners, maar juist ook van het vroeg betrekken van maatschappelijke organisaties, zorginstellingen, ondernemers, wijknetwerken en inwoners. Dit vraagt om het voorafgaand aan een crisis al structureel opbouwen en onderhouden van deze netwerken. Daarnaast werd duidelijk dat het vertrouwen van de samenleving in hoge mate wordt bepaald door de kwaliteit van de overheidscommunicatie en een brede belangenafweging. Een effectieve crisisaanpak wekt

vertrouwen, maar het tijdig afschalen van de crisisstructuren evenzo. De praktijk liet zien dat lokaal maatwerk werkt: gemeenten die ruimte kregen of namen voor eigen afwegingen bleken beter in staat om aan te sluiten bij de specifieke behoeften van hun gemeenschap. De sociale samenhang binnen buurten en wijken fungeerde als een stille kracht die bijdroeg aan veerkracht, wat het belang onderstreept van investeren in sociale infrastructuur en gemeenschapsnetwerken. Tegelijkertijd werd de kwetsbaarheid van vitale processen zichtbaar en groeide het besef dat weerbaarheid niet alleen een technische, maar ook een organisatorische en sociale opgave is. Tot slot heeft de pandemie aangetoond dat een structurele voorbereiding noodzakelijk is; het opbouwen van maatschappelijke weerbaarheid vraagt om beleidsmatige verankering, duidelijke taakverdeling en een continue investering in voorbereiding, scenariodenken en oefening, ook voor langdurige of minder zichtbare crises.

Lessen uit studiereis naar Polen

Tijdens een studiereis van de 'Kopgroep Weerbaarheid' (een publiek-privaat samengestelde coalitie nationale weerbaarheid en veiligheid, waar sinds 2026 ook de VNG zich bij heeft aangesloten) naar Warschau kregen de deelnemers inzicht in de manier waarop Polen omgaat met de toenemende cyberdreiging en de gevolgen daarvan voor de weerbaarheid van samenleving en overheid. Voor gemeenten biedt dit waardevolle lessen voor de lokale weerbaarheidsopgave.

Een belangrijke observatie was dat de grens tussen nationale veiligheid en lokale veiligheid steeds verder vervaagt. Vitale en maatschappelijke voorzieningen, zoals energievoorziening, zorginstellingen, logistieke netwerken en digitale dienstverlening, zijn in toenemende mate afhankelijk van goed functionerende digitale systemen. Verstoringen kunnen daardoor direct gevolgen hebben voor inwoners, bedrijven en de continuïteit van publieke dienstverlening. Poolse experts benadrukten dat aanvallers zich vaak

richten op de zwakste schakel binnen een netwerk van organisaties. Niet alleen grote overheden of vitale aanbieders zijn doelwit, maar juist ook kleinere partijen die deel uitmaken van een bredere keten. Voor gemeenten onderstreept dit het belang van aandacht voor de digitale weerbaarheid van samenwerkingspartners, leveranciers en lokaal betrokken organisaties. Daarnaast werd gewezen op de verschuiving van cyberactiviteiten gericht op spionage naar aanvallen die maatschappelijke ontwrichting kunnen veroorzaken. Voorbeelden hiervan zijn ransomware-aanvallen op overheidsorganisaties, zorginstellingen en nutsvoorzieningen, of verstoringen van communicatie- en informatiesystemen. Dergelijke incidenten kunnen directe gevolgen hebben voor de continuïteit van gemeentelijke processen en de dienstverlening aan inwoners.

De belangrijkste les voor gemeenten is dat weerbaarheid niet uitsluitend een technische opgave is, maar een gezamenlijke verantwoordelijkheid van overheid, bedrijfsleven en maatschappelijke partners. Structurele samenwerking, informatie-uitwisseling en gezamenlijke voorbereiding op incidenten versterken het vermogen om verstoringen tijdig te signaleren, adequaat te reageren en de impact op de lokale samenleving te beperken.

De Poolse aanpak laat zien dat investeren in netwerken, ketensamenwerking en crisisvoorbereiding essentieel is voor een weerbare gemeente. Juist op lokaal niveau kan het verbinden van publieke, private en maatschappelijke partijen bijdragen aan een robuuste en veerkrachtige samenleving.⁹

---

⁹ Voor meer informatie over de Kopgroep Weerbaarheid en geleerde lessen uit de studiereis, raadpleeg [WeerbaarNL](#).

5

Contact

Met vragen of opmerkingen over deze handreiking kunt u contact opnemen met het team Weerbaarheid van de VNG via weerbaarheid@vng.nl. Via dit e-mailadres kunt u zich ook aanmelden als u wilt deelnemen aan het besloten VNG-forum 'Weerbare Samenleving', waar gemeenten en veiligheidsregio's kennis, ervaringen en good practices uitwisselen. We raden u aan om lid te worden van het [VNG-forum 'Weerbare Samenleving'](#). Hier vindt u actualiteiten, bijeenkomsten en verdiepende documenten.

We blijven u ondersteunen in het operationaliseren van deze handreiking binnen uw gemeente en regio. Bijvoorbeeld met scenariostudies, digital twins en impactanalyses. Wij informeren daarover via bovengenoemde kanalen.

Scan de QR-code om
direct naar het
Weerbaarheidsplein te
gaan

6

Bijlage: definities en bestuurlijke opdracht VNG

Definities

- *Maatschappelijke weerbaarheid* kenmerkt zich door het aanpassingsvermogen van inwoners en gemeenschappen om zich tegen verstoringen te wapenen en zich ertegen te beschermen. Het gaat om het voorkomen of beperken van de impact van een risico of bedreiging. Het is in feite de bescherming tegen de eerste klappen van een ramp of crisis.
- *Maatschappelijke veerkracht* veerkracht is een dynamisch proces van het collectief en verwijst naar het vermogen van een samenleving om na een ramp of crisis terug te veren naar een normale of nieuwe toestand. Bij het ontwikkelen en versterken van de maatschappelijke veerkracht zijn sociaal kapitaal en vertrouwen belangrijke kernelementen, maar ook de samenwerking tussen verschillende gemeenschappen.
- De *whole-of-society-aanpak* houdt in dat álle onderdelen van de samenleving, overheid, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen én inwoners worden betrokken bij het voorkomen, voorbereiden, reageren op en herstellen van crises.
- De *all-hazardbenadering* is een beleidsaanpak waarbij (mede)overheden en hulpdiensten zich voorbereiden op alle typen risico's en crises, ongeacht hun oorzaak (o.a. natuurrampen, cyberdreigingen, militaire hybride dreigingen).
- *Burgerhulpverlening* (first responders) houdt in dat inwoners, al dan niet opgeleid of georganiseerd (zoals via burgernetwerken of EHBO-vrijwilligers), snel eerste hulp kunnen verlenen of informatie kunnen bieden bij incidenten of rampen voordat professionele hulpdiensten arriveren. Gemeenten en veiligheidsregio's kunnen deze informele netwerken faciliteren en integreren in crisisvoorbereiding en -respons.
- *NCV* is een communicatienetwerk dat specifiek bedoeld is voor gebruik door overheid en hulpdiensten tijdens een ramp of crisis als het reguliere openbare telefoonnet geheel overbelast raakt of uitvalt.
- *Bedrijfscontinuïteitsbeheer (BCM)*: is een beheersproces waarbij de gemeente de nodige maatregelen treft om ongeacht de omstandigheden de continuïteit van de meest kritische bedrijfsprocessen te garanderen. In geval van een onderbreking van één of meerdere van deze kritische bedrijfsprocessen wil de gemeente de duur daarvan tot een minimum beperken.
- *Bedrijfscontinuïteitsplan (BCP)* is een product van BCM. Het is een geheel van procedures, afspraken en contactinformatie die gebruikt wordt op het ogenblik dat een onderbreking daadwerkelijk plaatsvindt.

Bestuurlijke opdracht VNG

Het VNG-bestuur heeft op 24 januari 2025 ingestemd met de volgende bestuurlijke opdracht, om als VNG nader uit te werken:

In het kader van kennisdeling en dienstverlening:

1. Te onderzoeken of een gezamenlijk basisniveau of actielijst voor gemeenten wenselijk en haalbaar is ten aanzien van de aanpak van maatschappelijke weerbaarheid en veerkracht;
2. Te onderzoeken op welke wijze de maatschappelijke weerbaarheid en veerkracht op lokaal niveau versterkt kan worden door gemeenten;
3. Te verkennen hoe gemeenten zicht krijgen op hoge concentraties verminderd zelfredzame inwoners, kwetsbare voorzieningen en locaties, zodat gemeenten daarop adequaat kunnen anticiperen in het kader van bevolkingszorg;
4. Te verkennen op welke wijze gemeenten maatschappelijke netwerken in beeld krijgen en kunnen inzetten en/of benutten bij (dreigende) rampen en crises;
5. Uit te werken op welke manier gemeenten good practices en kennis met elkaar kunnen uitwisselen via de VNG-kanalen en op het platform WeerbaarNL;

In het kader van belangenbehartiging:

6. Te verkennen in hoeverre lokale herkenningpunten ingezet kunnen worden als 'resilience points', punten waar inwoners naartoe kunnen gaan voor informatie en levensbehoeften bij calamiteiten en dreigingen;
7. Te onderzoeken in hoeverre lokaal handelingsperspectief voor gemeenten ontbreekt in relatie tot de meest urgente dreigingsscenario's en bijbehorende effecten aan de hand van de Veiligheidsstrategie voor het Koninkrijk der Nederlanden.

De volledige tekst van de bestuurlijke opdracht is te vinden op ons [Forum](#).

Samenvatting wijzigingenoverzicht handreiking 2.0 (versie 2026)

1. Weerbaarheidsplein

De belangrijkste wijziging in de Handreiking weerbaarheid en veerkracht op lokaal niveau 2.0 (versie 2026) ten opzichte van de eerdere versie (2025) is de verrijking met het digitale Weerbaarheidsplein. De voorbeelden en tools die hierin gebundeld zijn, kunnen direct via een link aangebracht in een aparte kolom naast de bewuste pijler en maatregel worden geraadpleegd.

2. Belangrijkste wijzigingen in verantwoordelijkheden

- Bevoegd gezag in alle pijlers verduidelijkt: verantwoordelijkheden liggen bij het college van B&W en/of de gemeentesecretaris.
- Gemeenten worden eindverantwoordelijk voor Pijler 5, maatregel 3; veiligheidsregio's blijven betrokken als samenwerkingspartner.
- Nieuwe samenwerkingspartners toegevoegd waar relevant, waaronder IBD (5.4), GGD'en, GHOR (6.2), veiligheidsregio's (1.2.; 2.3.; 2.9.), maatschappelijke partners (4.3.) en sleutelfiguren in de samenleving (2.7.).
- Bij openbaar vervoer wordt de rol van OV-autoriteiten (provincies/ vervoerregio's) als opdrachtgever explicieter benoemd (3.9. en 3.10).
- Maatregel (6.3.) welke betrekking heeft op het gesprek dat gemeenten samen met de GGD voeren met de regionale uitvaartbranche over de continuïteit en capaciteit van regionale crematoria en mortuaria bij langdurige crisis is verplaatst naar Pijler 2. Crisisorganisatie (2.9.). De Veiligheidsregio is hier toegevoegd als samenwerkingspartner.

3. Versterking van samenwerking

Diverse maatregelen zijn aangepast om samenwerking met belangrijke partners beter te borgen. Daarbij gaat het onder meer om veiligheidsregio's, drinkwaterbedrijven, woningcorporaties, vervoersbedrijven, maatschappelijke organisaties, IBD, GGD'en en GHOR. Ook is de rol van lokale sleutelfiguren bij informatievoorziening en zelfredzaamheid toegevoegd.

4. Scherpere formulering van maatregelen (handelingsperspectief gemeenten)

De maatregelen zijn concreter gemaakt door nadruk te leggen op:

- Bedrijfscontinuïteit, back-upbeheer en herstelplannen (1.1.);
- Inzicht in afhankelijkheden van digitale systemen, in kaart brengen bezetting essentiële functies, crisisorganisatie en kritieke processen (1.2.);
- Crisisorganisatie en informatiebeheer (1.4. en 1.6.);
- Noodsteunpunten, noodstroomvoorzieningen en crisiscommunicatie (2.2.; 2.3. en 2.7.);
- Samenwerking met drinkwaterbedrijven 3.2.), woningcorporaties (3.4.), waterschappen 3.6.) en zorgaanbieders (6.2.);
- Buurtweerbaarheid, maatschappelijke initiatieven en ondersteuning van kwetsbare inwoners (4.5. en 4.6.);
- Informatie noodsteunpunten na landelijke pilot, als onderdeel van landelijke uitrol (5.6.)
- Continuïteit van democratische processen tijdens langdurige verstoringen (6.1.) en afspraken met zorgaanbieders over continuïteit van de Zvw- en Wlz-zorg (6.2.).

5. Nieuwe toelichtingen

Op meerdere maatregelen zijn verduidelijkende toelichtingen toegevoegd, onder meer over:

- de rol van sleutelfiguren (2.7.);
- verantwoordelijkheden binnen het openbaar vervoer (3.9. en 3.10);
- ondersteuning van kwetsbare inwoners (4.4.);
- digitale weerbaarheid (5.4.);
- rollen van GGD en GHOR tijdens crises (6.2.);
- de landelijke ontwikkeling van noodsteunpunten.

6. Nieuwe hyperlinks in de lopende tekst

Ook zijn naast de links naar het 'weerbaarheidsplein' enkele links toegevoegd in de maatregelen:

- Eisen in lijn met BIO2-standaarden (1.4.)
- Aansluiting bij Landelijk Crisisplan Voedselzekerheid (3.5.) dat nog in ontwikkeling is
- VNG-programma Agenda Digitale Veiligheid (5.4.)

7. Aanvullingen buiten het maatregelenhoofdstuk

De handreiking is tevens geactualiseerd met:

- nieuwe verwijzingen naar de Cyberbeveiligingswet en Wet weerbaarheid kritieke entiteiten;
- een link naar het digitale 'weerbaarheidsplein' met praktijkvoorbeelden en tools per pijler en per maatregel;
- extra aandacht voor onder meer verstoringen die langer dan 72u aanhouden, ketenafhankelijkheden en een integrale benadering van fysieke, digitale en maatschappelijke weerbaarheid;
- geactualiseerde informatie over de landelijke pilot noodsteunpunten en het verdere proces waaronder het opstellen van een business case: kosten opschaling pilot, en een verwijzing naar het nieuwe VNG-Forum;
- nieuwe voorbeelden, good practices, literatuur, geleerde lessen en definities en de geactualiseerde informatie over de publiekscampagne 'Denk vooruit';
- Enkele inhoudelijke aanvullingen zijn gedaan in Hoofdstuk 3 onder de kopjes Bondgenoten, Voorbeelden uit de praktijk (met inspirerende voorbeelden uit Diemen en Súdwest-Fryslân) en de Toolbox Sociaal Weefsel. Onder Enkele maatregelen uitgelicht is een de rol van gemeentelijke handhavers opgenomen;
- Tenslotte is op de titelpagina de titel van de handreiking aangevuld met '2.0. (versie 2026)' en de omslagfoto vernieuwd, met daarop een afbeelding van 'Vrijwilligers en militairen bouwen een dijk van zandzakken bij Arcen, zaterdag 17 juli' (Bron: ANP).

Voor een meer gedetailleerde versie van het wijzigingenoverzicht, neemt u contact op met het team Weerbare Samenleving via weerbaarheid@vng.nl.

**Vereniging van
Nederlandse Gemeenten**

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
+31 70 373 83 93

info@vng.nl

september 2026